

Erhvervs- og byggestyrelsen

Dansk handicappolitik i et internationalt perspektiv

Benchmarkingundersøgelse

Maj 2005

Indholdsfortegnelse

1.	Sammenfatning	1
1.1	Opgaven	1
1.2	Metode	1
1.3	Rækkevidde	2
1.4	Resultater	2
2.	Indledning	5
2.1	Opgaven	5
2.2	Metodisk tilgang	5
2.2.1	Benchmarking som metodisk tilgang	6
2.2.2	Definition af handicap	6
2.2.3	Operative afgrænsninger	7
2.3	Anvendelighed og forbehold	10
2.4	Læsevejledning	10
3.	Fysisk tilgængelighed	12
3.1	Bygningsreglementer	12
3.2	Omkostninger ved tilgængelighed – eksisterende og nybyggeri	14
3.3	Offentlig transport – busser og tog	16
4.	Beskæftigelse	19
4.1	Rehabilitering	19
4.2	Beskæftigelse	20
5.	Uddannelse	22
5.1	Kompenserende foranstaltninger på de videregående uddannelser	22
5.2	Uddannelsesniveau – alle uddannelser	23
6.	Bolig	25
6.1	Tilpasninger af bolig	25
6.2	Længerevarende botilbud og service	26
7.	Social service	30
7.1	Førtidspension	30
7.2	Tabt arbejdsfortjeneste	32
7.3	Individuel transport	33
8.	Fritid	36
8.1	Fjernsyn	36
8.2	Litteratur	38
9.	Offentlig administration	41
9.1	Offentlige hjemmesiders tilgængelighed	41

10.	Bilag	43
10.1	Uddybende om metoden	43
10.2	Oversigt over indikatorer	46
10.3	Kvalitetsvurdering af indikatorer	48
10.4	Oversigter over undersøgelsens hoved- og arbejdsdokumenter	51
10.5	Litteratur	52
10.6	English summary	55

1. Sammenfatning

1.1 Opgaven

Denne rapport præsenterer en benchmarking af dansk handicappolitik i et internationalt perspektiv. Undersøgelsen er rekvireret af Erhvervs- og Byggestyrelsen og er blevet gennemført af Rambøll Management i perioden juni 2004 – maj 2005. Rambøll Management er blevet bistået af Dr. Rafael Lindquist, professor ved Umeå Universitet, Dr. Wim van Oorschot, professor ved Tilburg Universitet, og Dr. Deborah Mabbett, lektor ved Brunel og Dr. Gerry Hendershot, konsulent.

Undersøgelsen sammenligner udvalgte indikatorer med tilsvarende indsætter i Sverige, Holland, Storbritannien og USA. Den dækker en række forskellige områder: Fysisk tilgængelighed til byggeri og offentlig transport, beskæftigelse, uddannelse, bolig, social service, fritid og offentlig administration. De udvalgte områder var netop, med undtagelse af socialområdet, indsatsområderne i regeringens handlingsplan for dansk handicappolitik, som blev præsenteret i 2003.

Kommissoriet i undersøgelsen bestod i at give en:

- A. Historisk oversigt over dansk handicappolitik de seneste 5-10 år
- B. Analyse af antal handicappede i Danmark, herunder så vidt muligt fordelt på kategorier af handicap
- C. Oversigt over offentlige, herunder særskilt statslige, hjælpe- og støtteordninger
- D. Analyse af anvendte ressourcer i Danmark, herunder så vidt muligt fordelt på kategorier af handicap og forskellige ordninger. I fokus vil særligt være ordninger efter sociallovgivningen
- E. Benchmarking af udvalgte indsatsområder med fire andre lande.

De fire første opgaver (A-D) findes afrapporteret særskilt i midtvejsrapporten. Denne rapport har udelukkende til hensigt at benchmarke udvalgte indsatsområder med fire andre lande (Opgave E).

Hittidige komparative studier af mennesker med handicaps vilkår har oftest været koncentreret om enkelte indsatsområder, om end myndighedernes indsats på handicapområdet netop er karakteriseret ved at være tværgående, dvs. tværsektoriel. Denne undersøgelse er således den første af sin art, der søger at sammenligne udvalgte indsætter på en række områder.

1.2 Metode

En benchmarking er i sin essens en sammenligning af kvantitative nøgletal, der giver mulighed for at sammenholde landene på de forskellige benchmarks, eller indikatorer og lære af de bedste resultater. En benchmarking er således per definition *ikke* en fuldstændig kortlægning af de involverede landes tilgang, foranstaltninger mv. Det er heller *ikke* en komparativ undersøgelse, hvor alle aspekter af en given foranstaltning beskrives og analyseres. Det er således uden for denne opgaves afgrænsning at forsøge sidstnævnte.

En benchmarking af netop handicapområdet er forbundet med en række substantielle udfordringer, da definitioner på personer med handicap, lovgivning, typer af indsætter, og data er forskellige i hvert land. Vi har eksplicit

redegjort for vores forbehold, hvor vi finder dette nødvendigt og derfor også resultaternes begrænsninger.

1.3 Rækkevidde

Som anført fokuserer en benchmarking på udvalgte indikatorer, der sammenstiller landenes nøgletal. For hver indikator har vi beskrevet resultatet, samt de forhold som, vi vurderer, kan forklare resultatet. I nogle afsnit er der ligeledes tilknyttet nogle bokse med beskrivelser af policy-tilgange eller instrumenter som kan inspirere (som aktivt tilvalg eller fravalg) til udformningen af dansk handicappolitik fremover.

1.4 Resultater

Som nævnt er denne benchmarking den første af sin karakter, hvilket indebærer en række vanskeligheder. – Et centralt problem for sammenlignende analyser af indsatsen for personer med handicap er en grundlæggende mangel på robuste data. Dette besværliggør såvel dataindsamling som international sammenligning og påvirker, sammen med forskelle i foranstaltningernes indhold, præcisionen af resultaterne. – I Danmark har vi forbud mod registrering af personer med handicap, som herhjemme er lovfæstet i Persondataloven.

Imidlertid vurderer vi, at vores procedure med at kvalitetsvurdere indikatorerne for hvert land har medført, at resultaterne i nærværende rapport kan anses for sammenlignelige. Benchmarkingen kan, om muligt, inspirere til at systematisere registreringen på udvalgte indikatorer for at skabe bedre data i fremtiden.

Tilgængelighed til bygninger

Samlet set kan det konstateres, at tilgængelighedskravene i Danmark dækker det meste nybyggeri og ombygning i såvel huse som etagebyggeri. Dertil kommer, at det danske bygningsreglement har specifikke krav for udformning af niveaufri adgang, handi- captoilet, elevator samt etablering af handicapparkering. Beregninger af omkostningsniveauer må fortolkes med forbehold. De mest pålidelige resultater indikerer, at omkostningerne til tilgængelighed er på niveau med de tilsvarende omkostninger i udlandet.

Tilgængelighed til offentlig transport

Samlet viser indikatorerne for tilgængelighed til offentlig transport, at der er forholdsvis god adgang til perroner, mens tilgængeligheden fra perron til tog er lav. Tilgængeligheden til busser fra stoppested er forholdsvis høj i Danmark, Storbritannien og USA.

Beskæftigelse

Undersøgelsen på beskæftigelsesområdet viser, at Danmark har en række redskaber til rådighed for at bringe handicappede ind på arbejdsmarkedet eller fastholde dem i deres nuværende job. Det drejer sig dels om revalidering og dels om fleksjob eller job med løntilskud til førtidspensionister.

Sammenlignet med de øvrige lande i undersøgelsen, har Danmark langt flere handicappede, der deltager i revalideringsforløb eller er beskæftigede i fleksjob eller job med løntilskud.

Samlet set viser undersøgelsen at Danmark – på trods af de særlige foranstaltninger – ikke har en højere erhvervsfrekvens for personer med handicap end i andre lande.

Uddannelse

Som det er tilfældet ovenfor, yder Danmark (sammen med Storbritannien) den største indsats i forhold til at støtte handicappedes studiemuligheder på videregående uddannelser. Alligevel placerer Danmark sig (sammen med Storbritannien og USA) i den laveste ende, når det gælder forskellen mellem handicappedes og ikke-handicappedes uddannelsesgrad. Det tyder på, at det i højere grad skal sikres, at modtagere af støtten gennemfører uddannelsen.

Det skal her tillige nævnes, at Danmark og Holland som de eneste lande har lovhjemmel for tilsvarende specialpædagogisk støtte til studerende på erhvervsuddannelserne mv. Dette er således ikke tilfældet i Sverige, Storbritannien og USA.

Boligtilpasning

Danmark har et højere udgiftsniveau til boligindretning per person med handicap end de tre lande, som har en lignende foranstaltning.

Permanente botilbud

Danmark har det højeste udgiftsniveau per plads i permanente botilbud og har ligeledes den laveste andel af botilbudspladser per person med handicap. Andelen af 1-rums boliger i botilbud er større i såvel Sverige som Holland.

Førtidspension

Danmark har de største udgifter til førtidspension per modtager. Resultatet skyldes dels forskellige tildelingskriterier og ydelsesniveau i forhold til andre lande. Dette afspejler sig også i andelen af modtagere i forhold til personer med handicap.

Øvrige sociale foranstaltninger

De øvrige foranstaltninger, hvor vi har benchmarket nøgletal kan opsummeres således: Kompensation for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med barn med handicap er sammen med den tilsvarende svenske foranstaltning den højeste.

Efter Storbritannien har Danmark det højeste antal brugere af invalidebiler samt næsthøjeste udgiftsniveau til foranstaltningen. Storbritannien har imidlertid instrumenter til at afstedkomme akutte, eller midlertidige transportbehov, hvor ordningen i Danmark er kendetegnet ved en langvarig ansøgningsprocedure.

Således vurderer vi, at Danmark komparativt set har et højt socialt service-niveau uden at adskille sig markant fra de andre lande. Her skal det dog nævnes, at især den amerikanske lovgivning er markant anderledes, hvilket vanskeliggør sammenligning.

Fjernsyn

Undersøgelsen viser, at Danmark og Sverige har en lavere andel af tegnsprogstolkede udsendelser end både Holland og Storbritannien.

Ligeledes har Danmark og Sverige en lavere andel af undertekstede udsendelser på nationalsproget (f.eks. dansksprogede udsendelser). Det samme billede tegner sig for tolkede eller tekstede nyhedsudsendelser. Resultatet må dog tages med forbehold, da udenlandske programmer fylder en betydelig del af den danske og svenske sendeflade og den samlede andel af tekstede programmer af *alle* programmer således må forventes at være højere.

Bibliotek

Samlet viser indikatorerne, at Danmarks volumen af lydbøger er på niveau med udlandet, mens der tilsyneladende er en betydelig efterspørgsel på denne type bøger. I USA er andelen af lydbøger på bibliotekerne højere end i de europæiske lande.

Tilgængelighed til offentlige hjemmesider

Benchmarkingen viste, at den gennemsnitlige tilgængelighedsscore for de 172 nationale myndigheders hjemmesider var 6,4. Resultatet viser, at Storbritannien har den højeste tilgængelighedsscore, mens Danmark, Holland og Sverige ligger lidt under.

2. Indledning

2.1 Opgaven

Denne rapport præsenterer en benchmarking af dansk handicappolitik i et internationalt perspektiv. Undersøgelsen sammenligner udvalgte indikatorer med tilsvarende indsats i Sverige, Holland, Storbritannien og USA.

Undersøgelsen dækker en række områder: Fysisk tilgængelighed til byggeri og offentlig transport; beskæftigelse, uddannelse, bolig, social service, fritid, og offentlig administration. De udvalgte områder var netop, med undtagelse af socialområdet, indsatsområderne i regeringens handlingsplan for dansk handicappolitik, som blev præsenteret i 2003.

Undersøgelsen er blevet rekvireret af Erhvervs- og Byggestyrelsen og er blevet gennemført af Rambøll Management i perioden juni 2004 – maj 2005. Rambøll Management er blevet bistået af Dr. Rafael Lindquist, professor ved Umeå Universitet, Dr. Wim van Oorschot, professor ved Tilburg Universitet, og Dr. Deborah Mabbett, lektor ved Brunel og Dr. Gerry Hendershot, konsulent. Undersøgelsen er blevet gennemført i samarbejde med en følgegruppe bestående af repræsentanter for følgende ministerier og styrelser:

- Erhvervs- og Byggestyrelsen
 - Arbejdsmarkedsstyrelsen
 - Finansministeriet
 - Indenrigs- og Sundhedsministeriet
 - IT & Telestyrelsen
 - Kulturministeriet
 - Socialministeriet
 - Transport- og Energiministeriet
 - Undervisningsministeriet
- samt
- Center for Ligebehandling af handicappede.

Kommissoriet i undersøgelsen bestod i at give en:

- A. Historisk oversigt over dansk handicappolitik de seneste 5-10 år
- B. Analyse af antal handicappede i Danmark, herunder så vidt muligt fordelt på kategorier af handicap
- C. Oversigt over offentlige, herunder særskilt statslige, hjælpe- og støtteordninger
- D. Analyse af anvendte ressourcer i Danmark, herunder så vidt muligt fordelt på kategorier af handicap og forskellige ordninger. I fokus vil særligt være ordninger efter sociallovgivningen
- E. Benchmarking af udvalgte indsatsområder med fire andre lande.

De fire første opgaver (A-D) findes afrapporteret særskilt¹. Denne rapport har udelukkende til hensigt at benchmarke udvalgte indsatsområder med fire andre lande (Opgave E).

2.2 Metodisk tilgang

En komparativ undersøgelse af handicappolitik støder uvægerligt på en række metodologiske problemer. For det første er definitionen af personer med handicap forskellig i de nationale lovgivninger, personers selvopfattede funktionsnedsættelse er ligeledes, i et vist omfang, kulturelt skabt og de indsat-

ser, som myndighederne i de involverede lande har etableret, kan adskille sig i form af lovgivning, konkrete indsatser, og institutionel praksis². Således har komparative studier af mennesker med handicaps vilkår ofte været koncentreret om enkelte indsatsområder, om end myndighedernes indsats på handicapområdet netop er karakteriseret ved at være tværgående, dvs. tværsektoriel. Denne undersøgelse er således den første af sin art, der søger at sammenligne udvalgte indsatser på en række områder.³

Vi vil derfor opridse en række centrale afgrænsninger af metodologisk og begrebsmæssig karakter, der har væsentlig betydning for undersøgelsens resultater og begrænsninger. For yderligere gennemgang af metoden bag undersøgelsen refererer vi til bilagene i afsnittene 10.1, 10.3, og 10.4.

2.2.1 *Benchmarking som metodisk tilgang*

Benchmarkingen af handicapområdet kan i sin substans betegnes som en international resultatorienteret benchmarking på sektorniveau⁴ – om end dansk handicappolitik netop er kendetegnet ved ikke at være knyttet til en bestemt sektor, jf. sektoransvarlighedsprincippet i Danmark.

En benchmarking er i sin essens en sammenligning af kvantitative nøgletal, der giver mulighed for at sammenholde landene på de forskellige benchmarks, eller indikatorer og lære af de bedste resultater. En benchmarking er således per definition *ikke* en fuldstændig kortlægning af de involverede landes tilgang, foranstaltninger mv. Det er heller *ikke* en komparativ undersøgelse, hvor alle aspekter af en given foranstaltning beskrives og analyseres.

Der kan skabes tre typer af indikatorer; (i) input (menneskelig, finansiel kapital), (ii) output (produktet af input), og (iii) resultat (resultatet af indsatsen).

Som nævnt er en benchmarking af netop handicapområdet forbundet med en række substantielle udfordringer, da definitioner på personer med handicap, lovgivning, typer af indsatser og data er forskellige i hvert land. Således har det for en række indikatorers vedkommende ikke været muligt at foretage en afgrænsning af indikatorerne, der muliggør en meningsfuld sammenligning, mens andre resultater er forbundet med visse forbehold. Vi har eksplicit redegjort for vores vurdering af datakvaliteten i såvel teksten som i en vurdering af indikatorernes datakvalitet (se bilag 10.3).

2.2.2 *Definition af handicap*

Som udgangspunkt anvendes i undersøgelsen det miljørelaterede handicapbegreb sammen med den begrebsafklaring, der bruges i FN's Standardregler om lige muligheder for handicappede. Internationalt er der forholdsvis bred opbakning om begrebsdefinitionen i FN's Standardregler om lige muligheder for handicappede. Under betegnelsen 'funktionsnedsættelse' indgår her diverse fysiske, intellektuelle eller sansemæssige funktionshæmninger samt medicinsk betingede tilstande eller sindslidelser. Betegnelsen 'handicap' betyder derimod tab eller begrænsning af mulighederne for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre, og beskriver således relationen mellem et menneske med funktionsnedsættelse og dets omgivelser.

Herved lægger undersøgelsens handicapbegreb sig op ad den forståelse af handicap, der danner baggrund for dansk handicappolitik, om end der på det lovgivningsmæssige område i Danmark opereres med forskellige definitioner.⁵ Der kan således ikke peges på ét bestemt handicapbegreb i Danmark. Som det fremgår af Regeringens Handlingsplan fra februar 2003 er målsæt-

ningen, at personer med handicap skal have mulighed for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre. Det sker ud fra det relationelle handicapbegreb – at handicap ikke er en egenskab ved personen, men ved situationen. Nøgleordene er ligebehandling, kompensation og sektoransvar.

I benchmarking analysen tages afsæt i en definition af handicap, der inkluderer *personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der skal kompenseres for ikke at være betydeligt generet i deltagelse i samfundslivet på linje med andre*. Det har imidlertid rent operationelt vist sig, at denne tilstræbte definition har måttet tilpasses.

2.2.3 Operative afgrænsninger

Selvom undersøgelsen som udgangspunkt anvender det miljørelaterede handicapbegreb, vil der blive anvendt en række operative afgrænsninger af handicapbegrebet. Dette gøres af hensyn til muligheden for at sammenligne handicappolitik og kompenserende ordninger og tiltag i Danmark med tilsvarende i Sverige, Holland, Storbritannien og USA. Nedenfor præsenteres en række operationelle afgrænsninger for benchmarkinganalysen.

Ensartet definition af handicap på tværs af de udvalgte lande

For at sikre en grundlæggende sammenlignelighed på tværs af landene i undersøgelsen har det været centralt, at definitionen af personer med handicap har været den samme.

Vi har derfor valgt at tage udgangspunkt i den fælleseuropæiske Arbejdskraftundersøgelse (Labour Force Survey), der på baggrund af ILO-definitioner estimerer en række primære arbejdsmarkedskarakteristika som f.eks. beskæftigelse, arbejdsløshed og arbejdslængde sammen med en række socio-demografiske forhold som f.eks. alder, uddannelse og køn.⁶ Arbejdskraftundersøgelsen benytter således en standardiseret metodologi og er dermed sammenlignelig med tilsvarende undersøgelser i samtlige EU-lande samt Norge og Island. Spørgsmål i relation til handicap indgår normalt ikke i undersøgelsen, men det blev besluttet at inkludere et tillægsmodul i undersøgelsen i 2. kvartal 2002 som følge af, at 2003 var det Europæiske Handicapår⁷.

Der anvendes i nærværende undersøgelse to operationelle afgrænsninger af personer med handicap, der i det følgende benævnes som henholdsvis *den store* og *lille population*:

Den store population omfatter de personer, der i arbejdskraftundersøgelsen har angivet, at "de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap" Der er således tale om, at den enkelte respondent vurderer egen fysiske eller psykiske lidelse, men ikke i hvilken grad en sådan lidelse generelt influerer på respondentens evne til at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.

Idet undersøgelsen udelukkende estimerer handicap ud fra respondentens fysiske eller mentale situation (funktionsnedsættelsen) er det klart, at der er tale om et andet handicapbegreb, end det der anvendes i nærværende undersøgelse og i dansk handicappolitik generelt, hvor det netop er den enkeltes mulighed for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre, der er den afgørende faktor. Dette betyder, at der i Arbejdskraftundersøgelsen formentlig sker en overestimering af antallet af handicappede i forhold til det handicapbegreb, som anvendes i benchmarkinganalysen og i dansk handicappolitik i øvrigt.⁸

Ved afgrænsningen af den *lille population* har vi derfor anvendt en snævrere afgrænsning af handicapbegrebet, der tager udgangspunkt i den del af befolkningsgruppen, der i *høj grad har svært ved at udføre arbejde i normalt omfang som følge af lidelsen*. Det handicapbegreb, der afdækkes ved denne operationalisering er dermed i høj grad i forhold til et arbejdsmarked og mindre i forhold til livet og livsudfoldelse i bredere almindelighed. Derved fås formentlig et underestimat af antallet af handicappede, da der netop kan være en række andre områder end det rent arbejdsmæssige, som man kan være afskåret fra at deltage i, jf. WHO-klassifikation (WHODAS II) på seks forskellige domæner.

Ved at vælge *arbejde i normalt omfang* som afgrænsning i stedet for *bestemte typer af arbejde*, fås et lavere antal handicappede. Til gengæld frasorteres formentlig en del med eksempelvis gigtbetingede lidelser, som man ikke umiddelbart ville karakterisere som handicappede, på trods af vanskeligheder med at udføre bestemte arbejdsfunktioner, hvis man ellers kan deltage i normalt omfang i samfundslivet.

For at tage højde for den usikkerhed som den operationelle afgrænsning af personer med handicap medfører, har vi valgt at medtage såvel den "store population" som den "lille population" i vores beregninger af de enkelte indikatorer.

For USA anvendes data fra "Survey of Income and Program Participation" (SIPP), der gennemføres af US Census Bureau. Undersøgelsen omfatter spørgsmål om helbred, arbejdsmarkedsdeltagelse, uddannelse mv. Med udgangspunkt i undersøgelsen har det således i vidt omfang været muligt at estimere de samme data, som der er estimeret ved brug af Arbejdskraftundersøgelsen. Af de tilgængelige statistiske undersøgelser var operationalisering og resultater i ovenstående dem, der lå tættest op af den europæiske arbejdskraftundersøgelse. Det skal dog pointeres, at den lille population for USA er beregnet med udgangspunkt i et strengere kriterium end det er tilfældet for de europæiske lande i undersøgelsen. Det har bl.a. betydning for de amerikanske arbejdsmarkedsindikatorer, der viser en lavere arbejdsmarkedstilknøytning for den lille population i USA.

Nedenstående tabel viser henholdsvis den store og den lille population for de lande, der indgår i undersøgelsen.

Tabel 2-1: Stor og lille handicappopulation i DK, SE, NL, UK og US, 2002 (i 1.000 personer)⁹

	DK	SE	NL	UK	US
Stor population	692	1.145	2.711	10.405	27.070
- andel af befolkning (i %)	19,7 %	19,8 %	25,4 %	27,2 %	15,3 %
Lille population	255	240	573	3.572	11.257
- andel af befolkning (i %)	7,3 %	4,2 %	5,4 %	9,4 %	6,4 %

Tabellen viser, at der er en vis spredning når det gælder andelen af handicappede i de enkelte lande udgør mellem 15 og 27 %, når der er tale om den store population. Når det drejer sig om den lille population, varierer andelen mellem 4 og 9 %. Alt i alt vurderes ovenstående som de bedst mulige skøn for antallet af handicappede i de udvalgte lande, når der skal benchmarkes på tværs af landene.

Alder

Den overordnede afgrænsning af alder er 0-64 år. For flere ordninger vil det reelt være for 18-64 år, idet de ikke dækker børn og unge under 18 år. Per-

soner fra 65 år og op udelades af analysen, idet en række ordninger bruges relativt meget af personer fra 65 år og op, hvorved det bliver svært at adskille handicap og almindelig funktionsnedsættelse på grund af stigende alder. Da dette sidste forhold ikke indgår i analysens fokus, er det mest hensigtsmæssigt at afgrænse aldersgruppen i fokus for analysen til 0-64-årige, også for at sikre sammenlignelighed med andre lande. Hvor det er mere meningsfuldt at inddrage en anden aldersgruppe, er dette blevet gjort og fremgår eksplicit.

Grupper

Både fysisk og psykisk handicappede samt sindslidende indgår i analysen. For visse benchmarks kan det dog være nødvendigt at afgrænse målgruppen til kun at gælde udvalgte grupper. Hvor dette forekommer, fremgår den anvendte definition og afgrænsning som fx syns- og hørehæmmede.

Geografi

Rambøll Management har udvalgt lande, som dansk handicappolitik sammenlignes med. Valget er baseret på en antagelse om, at det skulle være lande med et relativt højt indkomstniveau, et relativt højt velfærdsniveau og/eller med et læringspotentiale for den fremtidige handicappolitik. På baggrund af OECD-tal om bruttonationalprodukter og andel af overførselsindkomster heraf, har vi valgt de fremførte lande.¹⁰

Som udgangspunkt anvendes data for nationalt niveau i de fem lande. For visse benchmarks vedrørende offentlig transport har det været nødvendigt at afgrænse analysen rent geografisk på grund af datamangel. I så fald anvendes en afgrænsning til de to største byer eller eventuelt to større byer i landet. Disse er:

- *Danmark*: København og Århus
- *Sverige*: Stockholm og Malmö
- *Holland*: Amsterdam og Rotterdam
- *Storbritannien*: London og Manchester
- *USA*: New York og Boston.

Valg af benchmarking-indikatorer

Valget af indikatorer er baseret på to hensyn. For det første et *substantielt* hensyn om at finde indikatorer som var interessante fra et policy-perspektiv, hvorfor benchmarkingen skulle inkludere såvel input, output som resultatindikatorer. For det andet et *pragmatisk* hensyn, hvor vi måtte have en vis sikkerhed for, at det rent faktisk var muligt at sammenligne indsatser og der fandtes data.

Rent praktisk blev en bruttoliste af indikatorer identificeret i samarbejde med følgegruppen, hvorefter vi med en international ekspertgruppe, bestående af forskere fra de inkluderede lande, gennemgik bruttolisten med fokus på at diskutere hensigtsmæssighed, sammenlignelighed og tilgængelighed til data for de enkelte indikatorer. Dette resulterede i en nettoliste over 54 indikatorer, som danner baggrund for benchmarkingen. Undersøgelsen dækker som nævnt: Fysisk tilgængelighed til byggeri og offentlig transport, beskæftigelse, uddannelse, bolig, social service, fritid og offentlig administration.

Indikator kvalitet

Det internationale aspekt medfører, at kilderne for en række indikatorer er indhentet fra endog meget forskelligartede kilder, hvilket betyder, at vurderingen af kildernes troværdighed og validitet er af væsentlig betydning for resultaterne. Vi har således tilstræbt en tilgang, hvor dokumentationen er så transparent som mulig. Af hensyn til denne rapporters omfang har vi imidlertid

valgt at placere den mere tekniske dokumentation i en række arbejdsdokumenter. Vurderingen af indikatorernes kvalitet er sammenfattet i bilag 10.3. En nærmere beskrivelse af de forskellige arbejdsdokumenter findes i bilag 10.4.

Indikatorrobusthed

Der er med udgangspunkt i følgende kriterier lavet en samlet vurdering af hver enkelt indikatorrobusthed. Kriterier omfatter: lovgivningens, indsatsens og målgruppens sammenlignelighed. Derudover er der med udgangspunkt i de tilgængelige data foretaget en vurdering af datas friskhed, reliabilitet og validitet. Hver indikator er herefter blevet tildelt point i forhold til, i hvilket omfang disse kriterier er opfyldte. Der er tildelt mellem 1 og 3 point pr. kriterium, hvor 3 point gives, hvis indikatoren i høj grad opfylder kriteriet, mens 1 point gives, hvis indikatoren opfylder kriterier i mindre grad. Der er for hver indikator i rapporten angivet en robusthedsscore. Scoren er vist under anmærkningerne for hver tabel eller figur i rapporten. Beregningen heraf fremgår endvidere af bilag 10.3.

2.3 Anvendelighed og forbehold

Vores procedure med at kvalitetsvurdere indikatorerne for hvert land har medført, at resultaterne i nærværende rapport kan anses for sammenlignelige. Imidlertid er der nuancer og forskelle for hver indikator, hvorfor vi har ekspliciteret vores vurdering, hvor vi har anset dette for nødvendigt.

Samlet set anser vi resultaterne som et grundlag for at vurdere nogle af de foranstaltninger, herunder deres input, output og resultater som er en del af dansk handicappolitik. Resultaterne af undersøgelsen kan ligeledes inspirere til prioritering af indsatser og udformning af ny politik fremover. Således skal de præsenterede resultater også ses som udpluk af en helhed af de policy-mix, hvorved handicappolitikken gennemføres i en given sektor.

2.4 Læsevejledning

I de efterfølgende kapitler præsenteres resultaterne for hver anvendt indikator. Kapitlerne er inddelt efter de områder, som benchmarkingen omfatter. For hver indikator har vi beskrevet resultatet, samt de forhold, vi vurderer, kan forklare resultatet. I nogle afsnit er der ligeledes tilknyttet nogle bokse med beskrivelser af policy-tilgange eller instrumenter, som kan inspirere (som aktivt tilvalg eller fravalg) til udformningen af dansk handicappolitik.

Kapitel 3 omhandler fysisk tilgængelighed. Herunder belyser vi tilgængelighed til byggeri og offentlig transport (busser og tog).

Kapitel 4 omhandler beskæftigelse, herunder forskellige rehabiliteringsforanstaltninger, og arbejdsmarkedsaktiviteten for personer med handicap.

Kapitel 5 beskæftiger sig med uddannelse, herunder kompenserende foranstaltninger for videregående uddannelser samt uddannelsesniveaue for personer med handicap i forhold til befolkningen som helhed.

Kapitel 6 har fokus på boliger, herunder tilpasninger af bolig til handicappede, og permanente botilbud.

Kapitel 7 omhandler social service, herunder førtidspension, merudgifter i forbindelse med handicap, compensation for tabt arbejdsfortjeneste og individuel transport.

Kapitel 8 beskæftiger sig med fritid, herunder tilgængelighed til tv og litteratur for alle

Kapitel 9 har fokus på offentlig administration, nærmere betegnet tilgængeligheden af det offentliges hjemmesider.

Kapitel 10 omfatter en række bilag, herunder en uddybning af den metodiske tilgang, en oversigt over de anvendte indikatorer, en kvalitetsvurdering af indikatorerne, en beskrivelse af undersøgelsens dokumentation, samt en engelsksproget sammenfatning.

3. Fysisk tilgængelighed

I dette kapitel undersøger vi fysisk tilgængelighed til byggeri og offentlig transport. Nærmere betegnet har vi fokuseret på de krav, der eksisterer i de nationale bygningsreglementer til tilgængelighed og har indsamlet information om omkostninger ved tilgængelighedsforanstaltninger ved idealtypisk byggeri eller ombygning. For tilgængelighed til offentlig transport har vi fokuseret på tilgængelighed til togstrækninger mellem to større i byer i hvert land, samt bybusser i to større byer.

3.1 Bygningsreglementer

I dette afsnit har vi fokuseret på de krav, der eksisterer i de nationale bygningsreglementer til tilgængelighed og har indsamlet information om omkostninger ved tilgængelighedsforanstaltninger ved idealtypisk byggeri eller ombygning.

Generelt kan det konstateres, at Danmark og Sverige har de krav, der dækker det meste nybyggeri for såvel huse som etagebyggeri.¹¹ I Holland har man færre krav end i de skandinaviske lande, men flere end i de angelsaksiske lande. USA adskiller sig således, at der er krav til etagebyggeri¹², men ingen særlige krav til huse. For eksisterende byggeri er tendensen den samme for huse. For ombygning af etagebyggeri er det Storbritannien, som har de færreste krav til tilgængelighedsforanstaltninger, hvorimod kravene dækker det meste byggeri for ombygning. Det kan således konstateres, at den generelle tilgængelighedsregulering er mere detaljeret og dækkende i de nordiske lande for såvel huse som etagebyggeri.¹³ Vi har her ikke forholdt os til de enkelte reguleringer og hvorvidt disse i praksis overholdes eller dispenseres for.

Tabel 3-1: Sammenligning af tilgængelighedskrav til nybyggeri på udvalgte indikatorer¹⁴

Indikator	Land	Krav	Dimensionering
Niveaufri adgang – ramper	Danmark	Krav til fælles adgangsveje inde og ude til boligbyggeri, rækkehuse og huse med tilknyttet forretning	Hældning 1:20, repos for hver 60 cm hældning, max. længde; 12 m
	Sverige	Generel anbefaling; 0,5 m mellem niveauer	Generel anbefaling til hældning 1:12, længde; 6 m.
	Holland	Generelt krav	Hældning 1:12 ved under 0,26 cm i højdeforskel, 1:16 ved 0,50 cm eller derunder i højdeforskel, 1:20 ved mere end 50 cm i højdeforskel. Repos for hver meters rampe. Max. længde på rampe er respektivt; 3, 8 og 20 meter. Eksisterende byggeri er max. hældning 1:10
	Storbritannien ¹⁵	Generelt krav. Yderligere krav til ramper som skaber adgang for handicappede	Hældning 1:12, Ingen reposer specificeret, men kan kalkuleres til hhv. hver 66 cm eller 42 cm i højdeforskel, Max. længde på rampe; 5 m (max. hældning 1:12), 10 m (max. hældning 1:15).
	USA	Ved niveauændring på mere end 13 mm, skal der være en rampe eller lift. En gang med en hældning større end 1:20 er en rampe og skal opfylde de tekniske krav.	Max. hældning 1:12. Max længde 760 cm, ellers krav om repos. Min. bredde på rampen skal være 91,5 cm. Landingslængden skal være min. 152,5 cm.

Etablering af elevator	Danmark	Elevator i bygninger som er 3 etager eller højere. Undtagelse er muligt jf. 1.1, stk. 3 i BR95 i forbindelse med ombygninger.	Reference til DS/EN 81-70
	Sverige	Elevator i bygninger som er 3 etager eller højere. Fra 5 etagestoreys; Elevator med plads til bære; Fra 11 etager; Yderligere én elevator	Skal være plads til én person i udendørs rullestol samt dennes hjælper. Reference til SS 76 35 20 (1)
	Holland	Elevator eller rampe for alle højdeforskelle på mere end 2 cm mellem niveauer. Elevator for højdeforskelle på mere end 2 cm mellem lejlighed og etage med adgang til tilgængelighedssektor	1,05 m x 2,05 m (Elevator mellem lejlighed og etage med adgang til tilgængelighedssektor, 1,05 m x 1,35 m (mellem etager i tilgængelighedssektoren)
	Storbritannien	Rimelig hensyntagen for handicappede som besøger en beboer som bor på enhver etage. En elevator vil ikke nødvendigvis være til stede.	0,9 x 1,25 m eller andre dimensioner for uledsaget kørestolsbruger
	USA	Elevatore i nybygning med offentlig funktion, evt. butikker, på over 1 etage. Ved eksisterende byggeri skal elevator installeres, hvis det ikke overstiger 20 % af den totale renovation.	Dimension min. 152,4 cm x 152,4 cm, eller 129,5 cm x 203,2 cm. Tilgængelig gang til elevatoren og ved alle stop.
Etablering af handicaptolet	Danmark	Min. ét toilet på de etager i en bygning, hvor der indrettes wc-rum, som er offentlige tilgængelige eller er til brug for andre personer end de i bygningen beskæftigede (jf. 4.4.1, stk. 4 i BR-95) ¹⁶ ; friplads foran håndvask, toilet, bad og bruser	Friplads; 1,1 m. Mindre plads kan tillades ved tilpasninger
	Sverige	Min. ét toilet for kørestolsbruger, særskilt brus niche, samt badeværelsesfaciliteter for hjælper.	Inkl. toilet og håndvask 1,7 x 1,9 m.; Friplads; 1,3 m
	Holland	Min. ét toilet tilgængeligt for alle placeret i "tilgængelighedssektoren" (I bygninger med 500+ m ²), samt toilet i bolig eller tilgængeligt fra fælles rum (ved bolig på 50+ m ² i byggeri med tilgængelighedssektor)	Toilet tilgængeligt for alle. Min. størrelse; 1,65 m x 2,2 m
	Storbritannien	Toilet på indgangs-etage eller primær etage hvis indgangsetagen ikke har beboelseslokaler.	Min. friplads foran toilet; 0,75 m. Min. bredde; 0,9 m. Kørestolsadgang indtil min. 0,4 m. foran toilet. – samt andre dimensionskrav
	USA	Min. et toilet for kørestolsbrugere på en tilgængelig gang pr. etage, overalt hvor der er offentlige toiletter, inklusiv toiletter for ansatte.	Min. 152,4 cm x 152,4 cm frit rum til at dreje. Døren skal have en min. åbning på 81,5 cm. Min. 76,2 cm x 121,9 cm frit plads foran vasken. Min. 142,2 cm fra væggen bag toilettet til væg foran toilettet.

Etablering af handicap-parkering	Danmark	Et passende antal p-pladser for handicappede	Ved etageejendomme: Direkte adgang fra fælles adgangsveje. God praksis standard etableret i DS 105
	Sverige	Mulighed for at skabe parkeringsmulighed max. 25 m. fra tilgængelig indgang	Etageejendomme skal have tilgængelig adgangsvej mellem parkering og indgang. For ikke-etagebyggeri er tilgængelighedskrav opfyldt, hvis rampe nemt kan etableres.
	Holland	Ingen krav	-
	Storbritannien		Tilgængelig adgangsvej fra parkering til indgang
	USA	Hvis der er parkering for kunder eller ansatte, skal der være handicap-parkering. Pladserne skal være situeret med kortest afstand til indgangen.	Pladserne skal være min. 244 cm brede. Der skal være en passager-påstigningszone på min. 152,5 cm x 610 cm. Krav om tilgængelig adgangsvej fra pladserne til bygningen.

Tabel 3-1 viser tilgængelighedskravene i de enkelte lande for hhv. niveaufri adgang, etablering af elevator, handikaptoilet og handicapparkering ved nybyggeri. Tabellen viser, at kravene varierer, ligesom dimensionering varierer. Eksempelvis er der betydelige forskelle på rampehældning ved niveaufri adgang samt placering og omfang af handicapparkering.

Mere kvalitativt viser en gennemgang af bygningsreglementerne i Holland, Storbritannien og USA, at de har afsnit om tilgængelighed, samt underafsnit om specifikke tilgængelighedskrav. – En *struktureret* tilgang. I Danmark og Sverige er tilgængelighedskravene integreret med andre bygningskrav. – En *integreret* tilgang. Fordelen ved sidstnævnte er, at den mindsker "det specielle" ved tilgængelighedskravet i forhold til andre krav. Fordelen ved førstnævnte er omvendt, at "design for all" principperne og tilgængelighedsprincipperne bliver ekspliciterede.

Et fænomen som ikke findes i de andre landes reglementer er den hollandske "tilgængelighedssektor" (se Boks 1).

Boks 1: Krav om en tilgængelighedssektor i Holland

I Holland skal boligejendomme med et brugsområde på mere en 500 m² have en "tilgængelighedssektor". En sektor er et område i ejendommen, der er universelt tilgængeligt. I sektoren skal der være uhindret adgang til elevator, forskellige niveauer i sektoren, handikaptoilet samt boligområderne i komplekset.

Sektoren kan således ses som et "hub", der sikrer tilgængeligheden til alle dele af byggeriet.

3.2 Omkostninger ved tilgængelighed – eksisterende og nybyggeri

Nedenstående Tabel 3-2 og Tabel 3-3 viser eksempler på beregninger på (om)bygning til tilgængelighed på fire forskellige områder. Beregningerne er baseret på de nationale bygningsreglementers tilgængelighedskrav. Ligeledes er de baseret på en række forudsætninger om det eksisterende byggeris struktur. Dette betyder, at tallene må tages med et betydeligt forbehold. Vi

henviser især til de britiske tal vedrørende niveaufri adgang (Tabel 3-2 og Tabel 3-3) og de amerikanske tal vedrørende etablering af elevator (Tabel 3-2).¹⁷

Tabel 3-2¹⁸: Beregnede udgifter ved omstilling til tilgængelighed af eksisterende byggeri korrigeret for købekraftsparitet 2003¹⁹

	Danmark	Holland	UK	USA
Niveaufri adgang til bygning (rampe)				
Udgifter (€)	7.282	16.164	3.030	14.572
Korrigerede udgifter ¹	6.499	17.628	3.102	14.572
Handicappedtoilet				
Udgifter (€)	9.267	7.461	7.936	9.186
Korrigerede udgifter ¹	8.272	8.137	8.176	9.186
Elevator				
Udgifter (€)	86.055	49.735	37.999	187.036
Korrigerede udgifter ¹	76.807	54.240	38.900	187.036
Handicapparkeringsplads				
Udgifter (€)	3.005	2.984	4.137	1.784
Korrigerede udgifter ¹	2.682	3.254	4.235	1.784

1: Udgifter er korrigeret på baggrund af den gennemsnitlige købekraftsparitet 1999-2003 med USA som udgangspunkt (PPP=1) opgjort af OECD. Se www.oecd.org.

Anm.: Data findes ikke for Sverige.

Indikatorrobusthed: DK: 2,7 point (for alle indikatorer i tabellen); SE: -; NL: 1,0 point (for alle indikatorer i tabellen); UK: 1,7 point (for alle indikatorer i tabellen); US: 2,3 point (for alle indikatorer i tabellen).

Tabel 3-3: Beregnede udgifter ved omstilling til tilgængelighed af nybyggeri korrigeret for købekraftsparitet 2003²⁰

	Danmark	Holland	UK	USA
Niveaufri adgang til bygning (rampe)				
Udgifter (€)	7.282	16.164	3.030	14.572
Korrigerede udgifter ¹	6.499	17.628	3.102	14.572
Handicappedtoilet				
Udgifter (€)	9.135	7.461	7.936	8.990
Korrigerede udgifter ¹	8.153	8.137	8.176	8.990
Elevator				
Udgifter (€)	107.540	49.735	37.999	121.368
Korrigerede udgifter ¹	95.983	54.240	38.900	121.368
Handicapparkeringsplads				
Udgifter (€)	2.903	2.984	4.137	1.784
Korrigerede udgifter ¹	2.591	3.254	4.235	1.784

1: Udgifter er korrigeret på baggrund af den gennemsnitlige købekraftsparitet 1999-2003 med USA som udgangspunkt (PPP=1) opgjort af OECD. Se www.oecd.org.

Anm.: Data findes ikke for Sverige.

Indikatorrobusthed: DK: 2,7 point (for alle indikatorer i tabellen); SE: -; NL: 1,0 point (for alle indikatorer i tabellen); UK: 1,7 point (for alle indikatorer i tabellen); US: 2,3 point (for alle indikatorer i tabellen).

Det skal ligeledes påpeges, at den relative forskel mellem nybyggeri og ombygning er begrænset pga. de forudsætninger, som er lagt ned over eksemplerne.

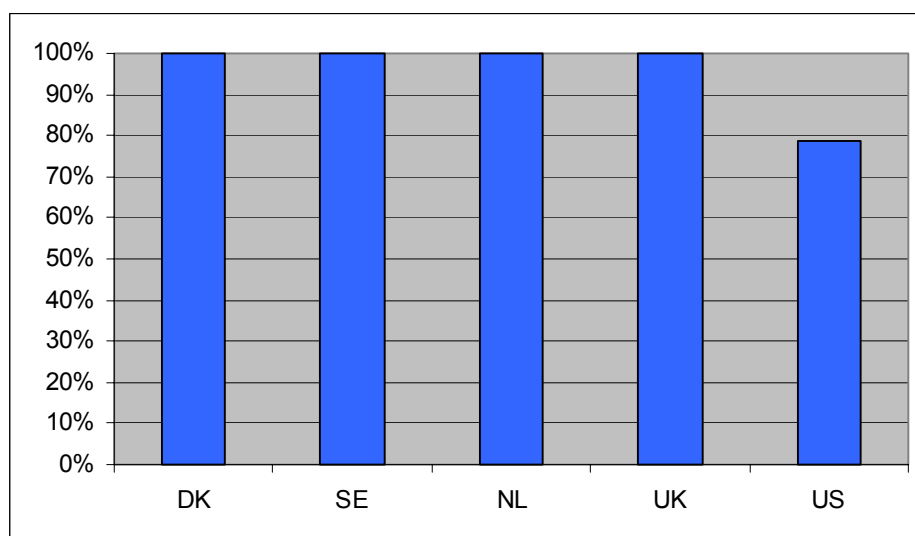
Samlet set kan det konstateres, at tilgængelighedskravene i Danmark dækker det meste nybyggeri og ombygning i såvel huse som etagebyggeri. Dertil kommer, at det danske bygningsreglement har specifikke krav for udformning af niveaufri adgang, handikaptoilet, elevator samt etablering af handicapparkering. De idealtypiske beregninger af omkostninger må fortolkes med forbehold. Udgifter til parkeringsplads og handikaptoilet, som må anses for de mindst komplicerede og derved mest sammenlignelige nøgletal indikerer, at omkostningerne til tilgængelighed er på niveau med de tilsvarende omkostninger i udlandet.

3.3 Offentlig transport – busser og tog

Tilgængelighed til offentlig transport er, som til bygninger, en central bestanddel af samfundets måde at skabe et liv så tæt på det normale som muligt for personer med nedsat fysisk funktionsevne. Vi har derfor koncentreret os om en række benchmarks, der fokuserer på det offentliges investeringer i tilgængelighed til offentlig transport, samt hvorvidt togstationer og busstop, samt selve transportmidlerne er tilgængelige. Som nævnt i afsnit 2.2.3 er indikatorerne afgrænset til to større byer i hvert land og forbindelsen mellem dem.

Indikatoren i Figur 3-1 viser andelen af perroner, der er tilgængelige for kørestolsbrugere enten direkte eller via rampe og/eller elevator på en udvalgt by-by-strækning. Resultatet viser, at alle perronerne generelt er tilgængelige i de europæiske lande, mens lidt under 80 % af alle perroner er tilgængelige i USA.

Figur 3-1: TOG2.2. Andel af perroner der er tilgængelige for kørestolsbrugere i forhold til antal perroner²¹

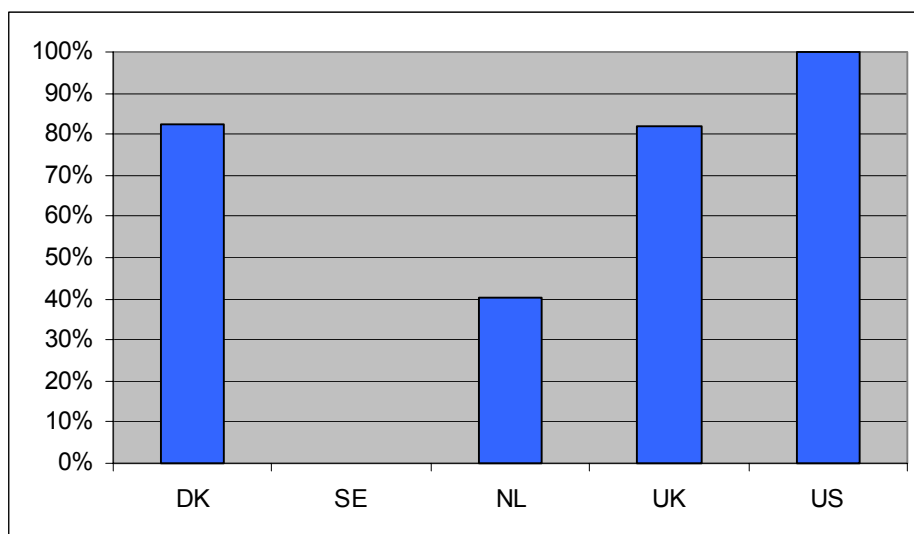
Indikatorrobusthed: DK: 2,7 point; SE: 2,8; NL: 2,8 point; UK: 2,8 point; US: 2,8 point.

Indikatoren "TOG2.1: Andel af tog der er tilgængelige for selvhjulpne kørestolsbrugere fra perron til tog i forhold til det samlede antal tog²²" viser andelen af tog, der er tilgængelige for selvhjulpne kørestolsbrugere på udvalgte by-by-strækninger. Det skal i denne forbindelse nævnes, at de fleste lande har en service, hvor kørestolsbrugere kan bestille hjælp, men vores af-

grænsning er *selvhjulpen* adgang. Resultatet viser, at ingen lande har tog og perroner, der sikrer fuld tilgængelighed.

Indikatoren i Figur 3-2 viser andelen af busser der er tilgængelige i to udvalgte byer i hvert land²³. Resultatet viser, at alle busser er tilgængelige via ramper og/eller hæve-/sænkebusser i USA, mens det er tilfældet for ca. 80 % i Danmark og Storbritannien. I Holland vurderes 40 % af busser/sporvogne at være tilgængelige.

Figur 3-2: BUS2.1. Andel af busser der er tilgængelige for kørestolsbrugere fra stoppested til bus i forhold til antallet af busser²⁴

Anm.: Data findes ikke for Sverige.

Indikatorrobusthed: DK: 2,0 point; SE: -; NL: 2,3 point; UK: -; US: 2,3 point.

I nedenstående boks beskrives kort den hollandske handlingsplan, der skal øge tilgængeligheden til offentlig transport i såvel byerne (busser/sporvogne) som mellem byerne (intercity tog).

Boks 2: Bedre adgang til offentlig transport i Holland

Med henblik på at reducere udgifterne til dør-til-dør-transport af handicappede personer i Holland, har Transportministeriet udformet en handlingsplan, hvis målsætning er at gøre alle busser, sporvogne og metroer tilgængelige for personer med fysisk handicap i 2010 samt alle tog tilgængelige i 2030. Dette skal ske via en gradvis tilpasning, som finansieres af de centrale myndigheder, mens det overlades til de lokale myndigheder at prioritere midlerne og definere operationelle målsætninger for anvendelsen heraf.

I handlingsplanen skelnes der mellem tilgængelighed til transportmidler, infrastruktur, dvs. perroner, stoppesteder etc., og serviceydelser, dvs. rejseinformation. Mens der skal være 100 pct. tilgængelighed til alle transportmidler og serviceydelser, er målsætningen kun at skabe tilgængelighed på udvalgte dele af infrastrukturen. Dette skyldes, at der er meget store omkostninger ved at skabe infrastrukturtilgængelighed.

Ideen er, at udvalgte stationer således skal agere "hubs" for dør-til-dør-transporten, hvorfra borgerne kan anvende almindelig offentlig transport.

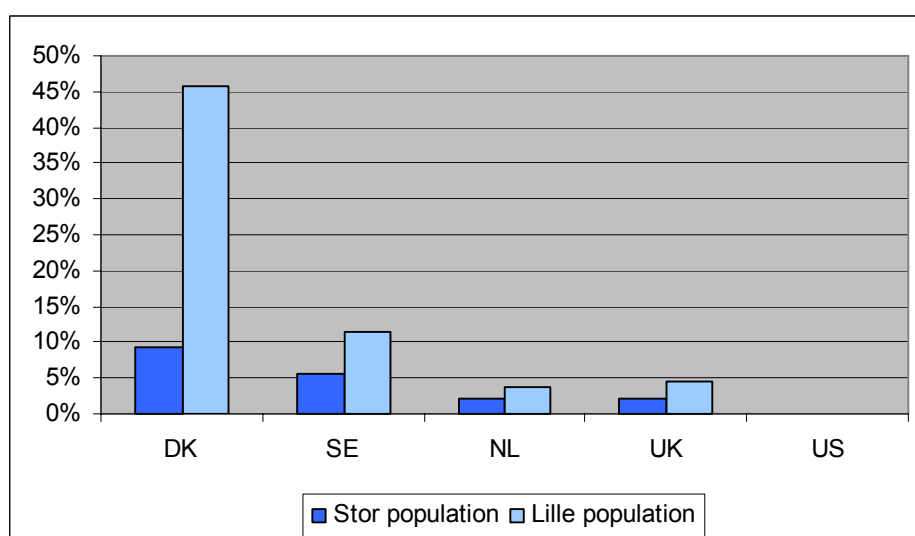
Samlet viser indikatorerne for tilgængelighed til offentlig transport, at der er forholdsvis god adgang til perroner, mens tilgængeligheden fra perron til tog er lav. Tilgængeligheden til busser fra stoppested er forholdsvis høj i Danmark, Storbritannien og USA.

4. Beskæftigelse

4.1 Rehabilitering

I Danmark findes en række rehabiliteringsforanstaltninger der muliggør integrering og fastholdelse af personer med et handicap på arbejdsmarkedet. Dette omfatter revalideringsforløb og beskæftigelse i fleksjob eller job med løntilskud til førtidspensionister (tidligere skånejob). Figuren nedenfor viser andelen af beskæftigede handicappede, der er beskæftiget på særlige vilkår eller deltager i et revalideringsforløb. Figuren viser, at niveauet for disse foranstaltninger er højest i Danmark sammenlignet med de øvrige lande i undersøgelsen, dette er særlig udtalt for den lille population.

Figur 4.1: BESK3.3: Beskæftigede på særlige vilkår i forhold til det samlede antal beskæftigede²⁵

Anm.: Foranstaltningen findes ikke i USA.

Indikatorrobusthed: DK: 2,0 point; SE: 2,5 point; NL: 2,5 point; UK: 2,5 point; US: -.

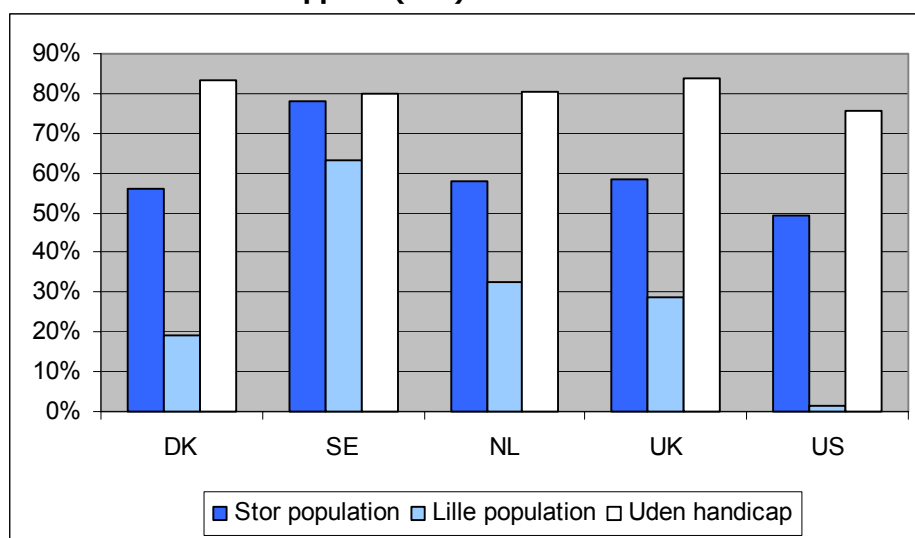
Ved sammenligning af andelen af beskæftigede på særlige vilkår på tværs af landene, bør det tages med i betragtning, at den danske foranstaltning: revalidering, der er en forløbsforanstaltning, der fx kan munde ud i et fleksjob eller løntilskudsjob, ikke findes i de øvrige lande. Såfremt der ses bort fra personer, der er under revalidering, er andelen af personer, der er beskæftiget på særlige vilkår 7,4 % for den store population og 41,3 % for den lille population. Sammenlignes disse tal med de tal for Danmark der er præsenteret i figuren ovenfor, kan det imidlertid ses, at det ikke ændrer væsentligt ved billedet.

Dette forhold kan således forklare lidt af forskellen mellem fx de danske og svenske tal i figuren ovenfor, idet de svenske tal alene omfatter arbejdsmarkedsprogrammer, mens tallene for Danmark ligeledes indeholder revalidering²⁶. I Sverige eksisterer der ikke en foranstaltning, der svarer til revalidering, og data herfra bygger således alene på arbejdsmarkedsforanstaltninger, herunder løntilskudsjob, tilskud til start af egen virksomhed, samhall m.fl.

4.2 Beskæftigelse

Ovenstående forskelle betyder dog ikke væsentlige forskelle, når det gælder arbejdsmarkedsdeltagelsen blandt handicappede. Figur 4.2 viser netop erhvervsfrekvensen for handicappede sammenholdt med resten af befolkningen. Figuren viser, at når det gælder arbejdsmarkedsdeltagelsen for den del af befolkningen, der ikke har et handicap, ligger landene på nogenlunde samme niveau, svarende til, at omkring 80 % af befolkningsgruppen er på arbejdsmarkedet.

Figur 4.2: BESK3.1: Handicappede i arbejdsstyrken i forhold til det samlede antal handicappede (i %)²⁷

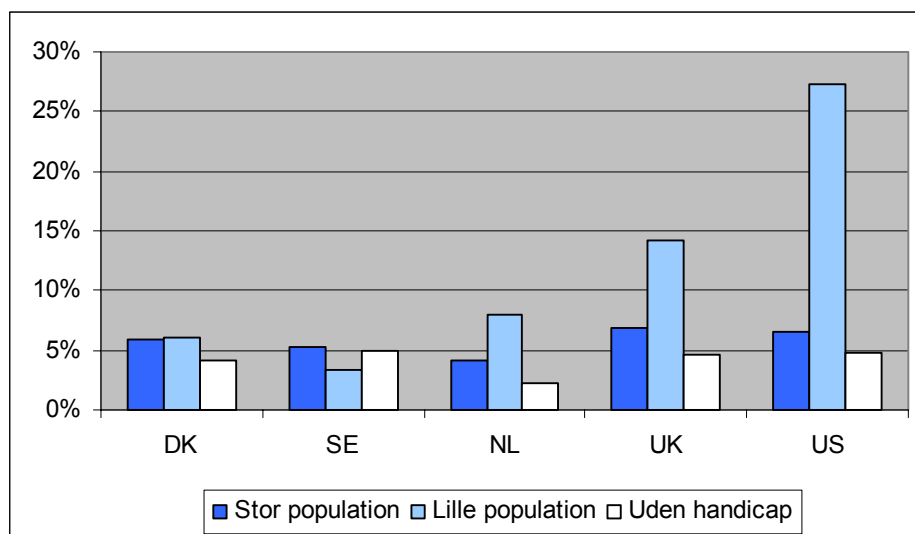

Indikatorrobusthed: DK: 2,8 point; SE: 2,8 point; NL: 2,8 point; UK: 2,8 point; US: 2,0 point.

Ses der derimod særskilt på gruppen af handicappede, kan det ses, at deres erhvervsfrekvens ligger væsentligt under den øvrige del af befolkningen. For Danmark, Holland, Storbritannien og USA er arbejdsmarkedsdeltagelsen for den store handicappopulation mellem 50 % og 60 %. Det tyder på, at de forskelle der er i landenes arbejdsmarkedspolitik ikke har betydning for resultatet, dvs. hvor mange der er aktive på arbejdsmarkedet. Figuren viser endvidere, at arbejdsmarkedstilknytningen i Sverige for den store population er markant bedre end for de øvrige lande.

For den lille population derimod er der større variation mellem landene. Her ligger den danske erhvervsfrekvens under de andre landes. Navnlig når den danske indikator sammenlignes med Holland og Storbritannien kan en af årsagerne være, at den lille population er relativt større i begge disse lande. Tallet for den lille population for USA er ikke direkte sammenligneligt med de øvrige lande pga. den anvendte operationalisering.

Figur 4.3: BESK3.2: Arbejdsløse handicappede i forhold til det samlede antal handicappede i arbejdsstyrken (i %)²⁸

Indikatorrobusthed: DK: 2,8 point; SE: 2,8 point; NL: 2,8 point; UK: 2,8 point; US: 2,0 point.

Arbejdsløshed måles som antallet af arbejdsløse i forhold til antallet af personer i arbejdsstyrken. Arbejdsløse defineres i denne sammenhæng som personer, der står til rådighed for arbejdsmarkedet og aktivt søger beskæftigelse. De personer, der står helt uden for arbejdsmarkedet, indgår således ikke i beregningen af arbejdsløsheden. De to størrelses erhvervsfrekvens og arbejdsløshedsprocent skal derfor ses i en sammenhæng, hvor førstnævnte viser, hvor mange der er i arbejdsstyrken, og hvor mange der står udenfor, mens sidstnævnte viser, hvor stor en andel af dem, der indgår i arbejdsstyrken, der ikke er i beskæftigelse.

Figur 4.3 viser for Danmark, Sverige og til dels Holland og Storbritannien, at forskellen mellem arbejdsløsheden blandt handicappede i den store population og den øvrige del af befolkningen er forholdsvis lille. Der er tale om en forskel på 2-3 procentpoint. Derudover viser figuren, at arbejdsløsheden for den lille population ligger – som forventet – lige over tallet for den store handicappopulation (med Sverige som undtagelse). Det skyldes, at afgrænsningen af denne gruppe tager udgangspunkt i, at de i høj grad er begrænsede i forhold til, hvilken type af arbejde de kan udføre.

5. Uddannelse

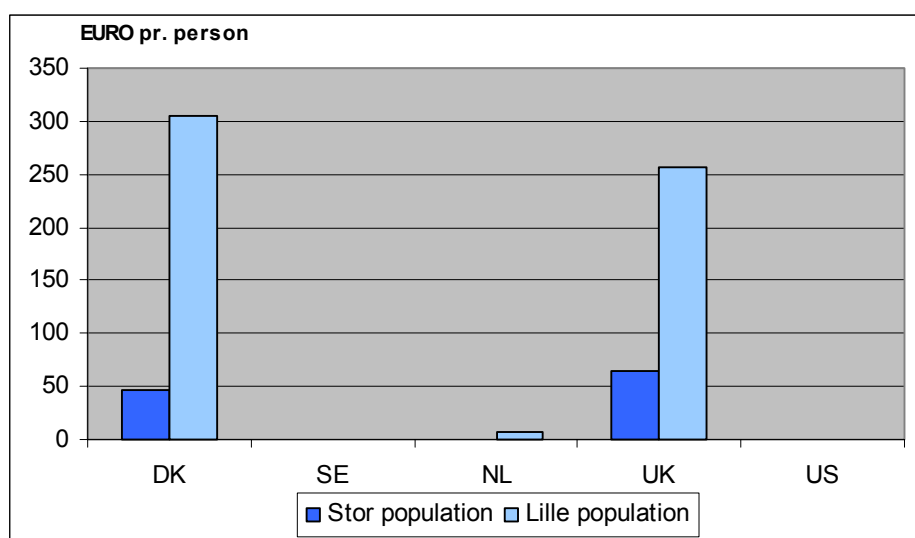
For at skabe lige forhold for personer med handicap til deltagelse i samfundslivet generelt og arbejdsmarkedet i særdeleshed er uddannelse en central faktor. Væsentlige indikatorer er således de foranstaltninger, der kan understøtte/kompensere personer med handicap i at gennemføre en videregående uddannelse. Ligeledes kan personer med handicaps uddannelsesniveau ses som et mål for deres deltagelse og inklusion i normalsamfundet.

Det skal her tillige nævnes, at Danmark og Holland som de eneste lande har lov hjemmel for tilsvarende specialpædagogisk støtte til studerende på erhvervsuddannelserne mv. Dette er således ikke tilfældet i Sverige, Storbritannien og USA.

5.1 Kompenserende foranstaltninger på de videregående uddannelser

Indikatoren i Figur 5-1 viser udgiften til specialpædagogisk bistand i forbindelse med videregående uddannelse i forhold til personer med handicap i alderen 18-29 år. Indikatoren viser således prioritering af og udgifter til, at der i uddannelsesforløbet kompenseres for funktionsnedsættelsen. Indikatoren viser, at Danmark har det højeste udgiftsniveau (ved stor population), hvilket blandt andet hænger sammen med, at tilbudsviften i ordningen er mere omfattende end i Storbritannien og i særdeleshed i Holland.

Figur 5-1: UDD1.2. Udgifter til specialpædagogisk støtte i forbindelse med videregående uddannelse i forhold til antal personer med handicap i alderen 18-29 år²⁹

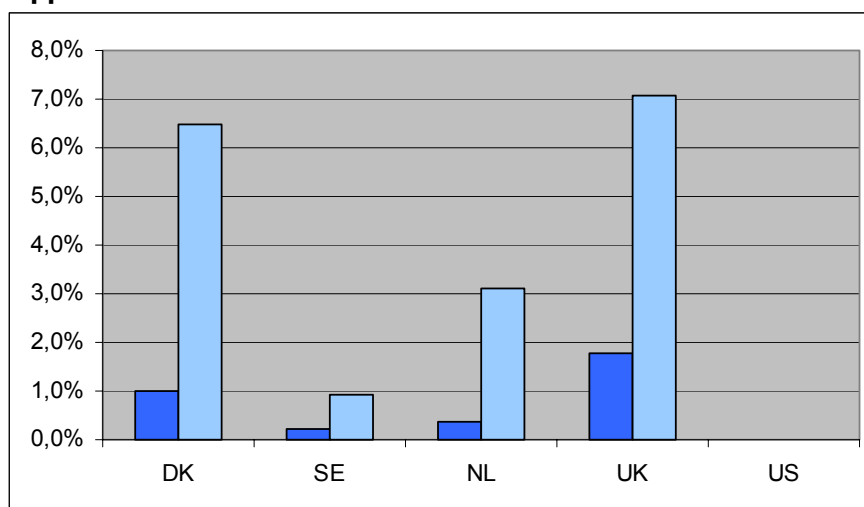

Anm.: Foranstaltningen findes ikke i USA. Data findes ikke for Sverige.

Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: -; NL: 2,3 point; UK: 2,7 point; US: -.

Figur 5-2 viser, at Danmark ikke alene har de største relative udgifter (ved stor population), men også sammen med Storbritannien har den største andel modtagere af specialpædagogisk bistand, hvilket kan forklares af viften for specialpædagogisk bistand er bred, da der ydes støtte til eksempelvis ledsager, materiel såvel som specielle eksamensformer.

Figur 5-2: UDD2.2: Antal modtagere af specialpædagogisk støtte i forbindelse med videregående uddannelser i forhold til antal handicappede i alderen 18-29 år³⁰

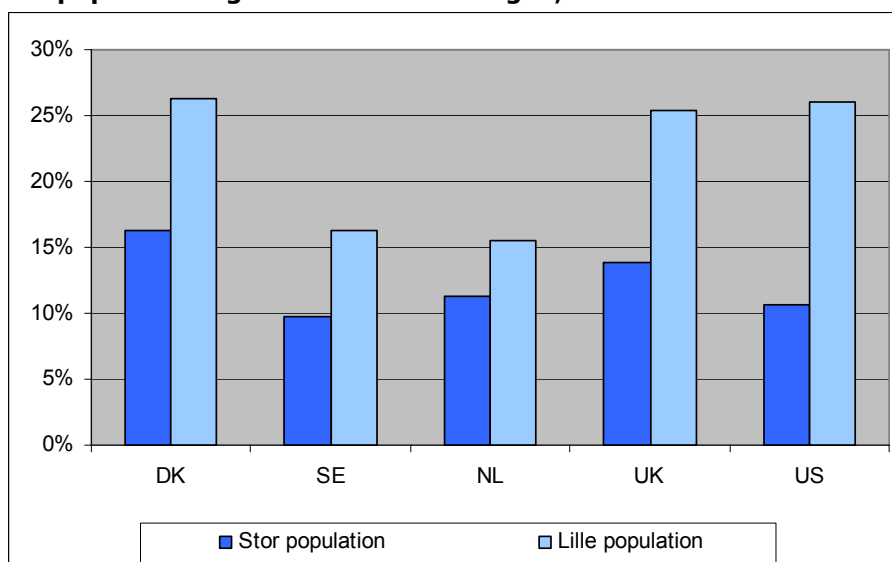
Anm.: Foranstaltningen findes ikke i USA.

Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: -; NL: 2,3 point; UK: 2,7 point; US: -.

5.2 Uddannelsesniveau – alle uddannelser

Figuren nedenfor viser forskellen i uddannelsesniveaut mellem den del af befolkningen i de enkelte lande, der har et handicap, og den øvrige del af befolkningen. Figuren udtrykker således uddannelsesgab mellem handicappede og ikke-handicappede. Den er således et udtryk for det efterslæb, som handicappede har i forhold resten af befolkningen for at opnå kvalifikationer til at indgå på arbejdsmarkedet.

Figur 5.3: UDD3.3: Uddannelsesgab mellem henholdsvis den store og lille population og resten af befolkningen, 30-64 år³¹

Anm.: Der er tale om personer med erhvervskompetencegivende uddannelse.

Indikatorrobusthed: DK: 2,8 point; SE: 2,8 point; NL: 2,8; UK: 2,8 point; US: 2,0 point.

Figuren viser, at for den store population ligger uddannelsesgraden i Danmark mellem 10 og 15 % under uddannelsesgraden for den øvrige del af befolkningen. Det betyder således, at hvis den del af befolkningen, der har et handicap, skal op på samme niveau som resten af befolkningen, skal mellem 10 og 15 % flere fra denne befolkningsgruppe have en kompetencegivende uddannelse. For Danmarks vedkommende er der behov for, at omkring 16 % flere handicappede får en kompetencegivende uddannelse for komme på niveau med resten af befolkningen. De lande, der har den mindste forskel for denne befolkningsgruppe, er Sverige og USA, hvor det ligger på omkring 10 %.

For den lille population er forskellen endnu mere markant, idet den ligger mellem 15 og 25 %. Her har Danmark ligeledes den største forskel i uddannelsesgraden sammen med Storbritannien og USA.

Det gælder således for både Danmark og Storbritannien, at det er de lande, der bruger flest penge per modtager, og hvor foranstaltningen når flest personer. Alligevel ligger begge disse lande dårligere end både Holland og Sverige, hvor både omfanget af foranstaltningen og støtten er mindre.

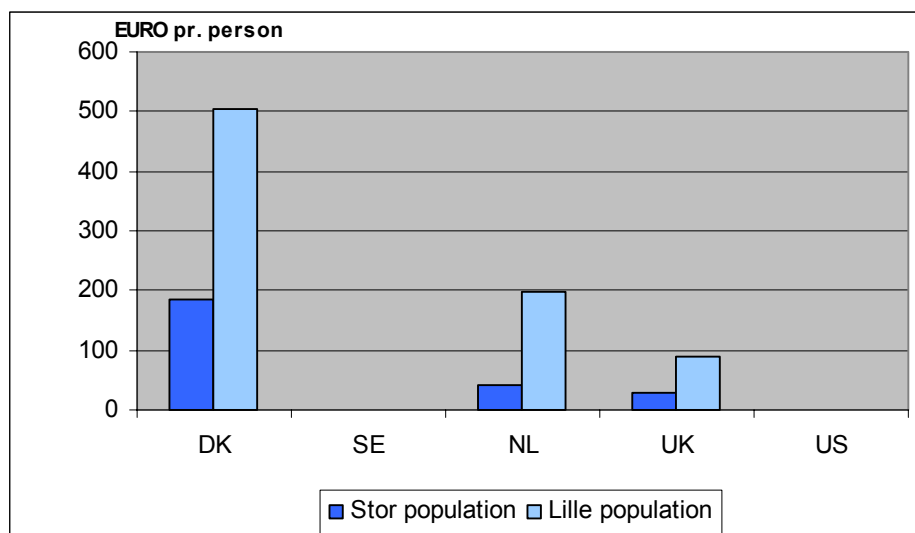
6. Bolig

De senere år har sat øget fokus på forskellige aspekter af boligsituationen for personer med handicap. Med Serviceloven blev institutionsbegrebet vedrørende permanente plejetilbud ophævet, mens lovgivningen også i stigende omfang søgte at tilvejebringe muligheder for at tilpasse egen bolig, hvis en person fik konstateret en varig funktionsnedsættelse. I dette kapitel har vi søgt at indsamle data angående udgifter til boligtilpasninger i den sædvanlige boligmasse, samt længerevarende botilbud herunder udgifter til service og pleje i disse boformer, antallet af pladser og andelen af 1- eller flerrumsboliger i disse botilbud for personer med betydelige handicap.

6.1 Tilpasninger af bolig

Figur 6-1 viser udgifter til boligindretning i forhold til antallet af personer med handicap. Indikatoren viser, at Danmark har de forholdsvis største udgifter. Dette kan indikere, at foranstaltningen vægtes højere i Danmark end i andre lande, som er et led i at sikre, at personer med handicap kan forblive i egen bolig. Resultatet står i kontrast til bl.a. udviklingen i Holland, hvor samme mål er til stede, men udgiftsniveauet er væsentligt lavere³².

Figur 6-1: BOLIG1.1: Udgifter til boligindretning efter Servicelovens § 102 i forhold til antallet af personer med handicap³³

Anm.: Foranstaltningen findes ikke i USA. Data for SE udgår pga. ringe datakvalitet. Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: -; NL: 2,7 point; UK: 2,5 point; US: -.

I nedenstående boks viser vi en anderledes policy-tilgang, hvor det ikke er den efterfølgende tilpasning af boliger, der er i fokus, men skabelsen af incitament for at skabe tilgængeligt boligbyggeri.

Boks 3: Incitamentsstruktur for at skabe tilgængelige lejeboliger

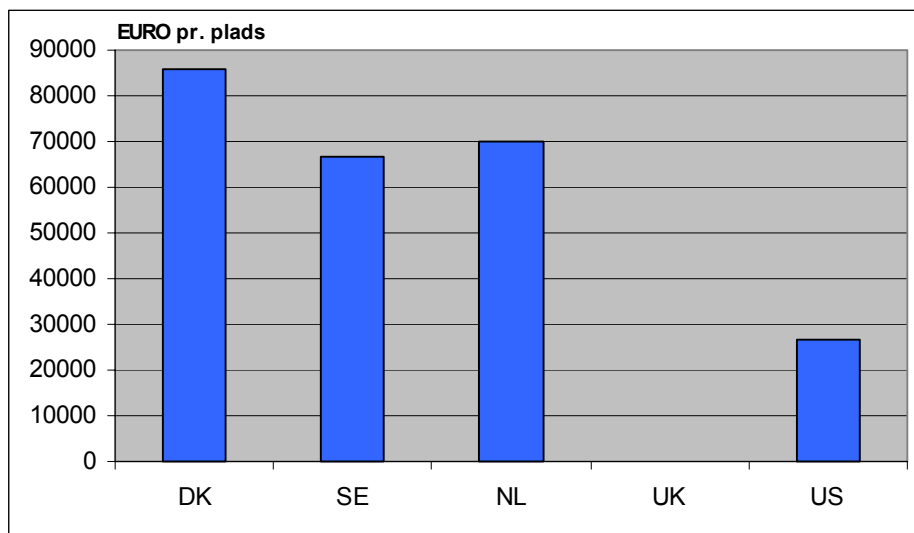
I USA søger Department of Housing and Urban Development (HUD) at fremme udbuddet af boliger til handicappede personer i lavindkomstgruppen for at sikre denne gruppes muligheder for at leve så uafhængigt som muligt trods deres handicap. Dette sker ved at give ikke-profitorienterede organisationer rentefri kapitalfordele ved bygning af lejeboliger, hvortil der også er knyttet supplerende serviceydelser eller støtteordninger.

Kapitalfordelen kan finansiere konstruktion, renovering eller anskaffelse af boliger, og den skal ikke tilbagebetales, såfremt botilbuddet er tilgængeligt for personer i lavindkomstgruppen med handicap i mindst 40 år. HUD tilbyder desuden økonomisk assistance til dækning af husleje ved forskellige botilbudsprojekter. Assistanzen dækker forskellen mellem de HUD-godkendte omkostninger ved et projekt og den husleje, beboerne betaler.

6.2 Længerevarende botilbud og service

Figur 6-2 viser udgiften per plads i permanente botilbud for personer med betydelige handicap. Opgørelsen indbefatter såvel omkostninger til service (pleje, omsorg mv). Resultatet viser, at pladserne i danske botilbud efter Servicelovens § 92 er dyrere end i tilsvarende botilbud i de andre lande.³⁴ Det højere udgiftsniveau kan til dels forklares af et højere lønningsniveau, men må sandsynligvis også forklares af højere normering, service og plejebestand hos beboerne.

Figur 6-2: BOTIL1.1: Udgifter til boligtilbud efter Servicelovens § 92 (eller tilsvarende) i forhold til antallet af pladser³⁵

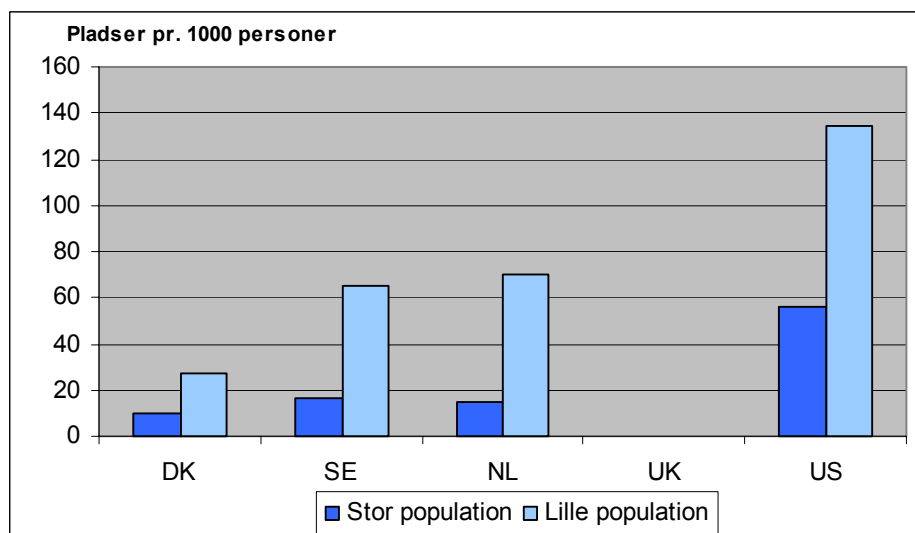
Anm.: Data findes ikke for Storbritannien.

Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: 2,8 point; NL: 3,0 point; UK: -; US: 2,0 point.

Figur 6-3 viser antallet af pladser i permanente botilbud i forhold til antallet af personer med handicap. Det gælder, for såvel den store som den lille population, at Danmark har den laveste andel af pladser i permanente botilbud. Dette kan muligvis ses som resultat af en længerevarende dansk politik med henblik på, at skabe boliger i den almenyttige boligmasse for personer med et nedsat funktionsniveau. Det kan også være en indikator for en institutio-

nel praksis, hvor man i de nordiske lande i mindre grad anvender permanente tilbud end i andre lande. Resultatet kan ses i sammenhæng med de foranstaltninger omkring boligtilpasning (Figur 6-1), hvor boligtilpasninger mindsker behovet for permanente botilbud. En mulig forklaring på det danske udgiftsniveau (Figur 6-2) kan muligvis være, at beboerne i danske botilbud således er dem med den mest nedsatte funktionsevne.

Figur 6-3: BOTIL2.1: Antallet af pladser i botilbud efter Servicelovens § 92 (eller tilsvarende) i forhold til antallet af personer med handi-cap³⁶

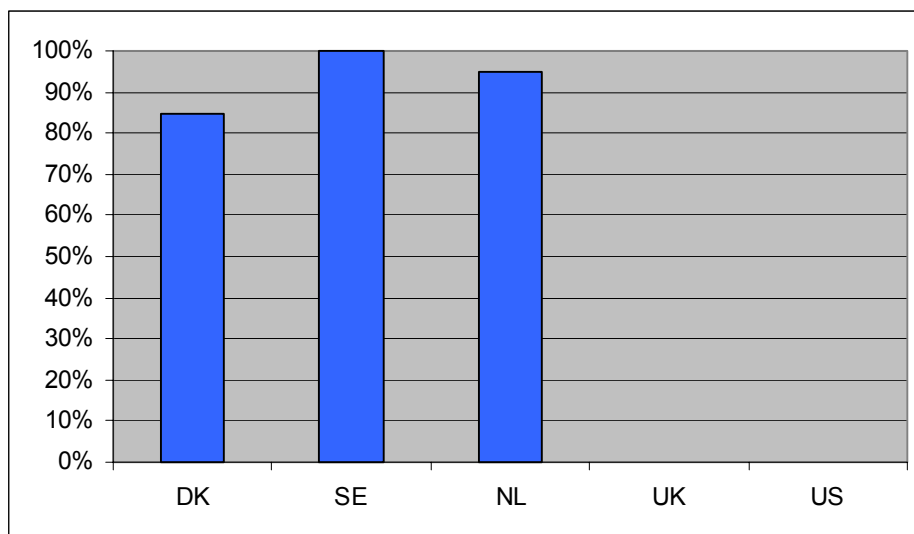

Anm.: Data findes ikke for Storbritannien.

Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: 2,8 point; NL: 3,0 point; UK: -; US: 2,0 point.

Figur 6-4 viser andelen af 1- eller flerrumsboliger i forhold til det samlede antal permanente botilbud. Indikatoren viser, at alle botilbud i Sverige er minimum 1- eller flerrumsboliger, hvilket er stadfæstet ved lov. Holland (95 %) og Danmark (85 %) har også en forholdsvis høj andel af denne type boliger. Det vil sige den resterende del af beboerne deler bolig med en eller flere andre beboere. Data for Storbritannien og USA findes ikke.

Figur 6-4: BOTIL2.3: Antallet af botilbud med 1- eller flerrumsboliger i forhold til det samlede antal botilbud³⁷

Anm.: Data findes ikke for Storbritannien og USA.

Indikatorrobusthed: DK: 2,7 point; SE: 3,0 point; NL: 3,0 point; UK: -; US: -.

Nedenstående boks giver et kort rids af den reform af lovgivningen og den re-organisationen af permanente botilbud i Holland, som foregår i øjeblikket.

Boks 4: Privatisering af botilbud i Holland

I Holland er permanente botilbud for personer med betydeligt nedsat funktionsevne i nogen udstrækning blevet privatiseret siden 1998. Ordningen er universel for alle personer med som søger hjælp pga. nedsat funktionsevne. Lokale myndigheder må kun udbyde denne serviceydelse, såfremt der ikke findes en privat udbyder på markedet. Dette bunder i en forventning om, at ekspertise, viden og kvalitet er de primære drivkræfter bag opnåelsen af gode resultater, og at private organisationer er særligt gode til at levere dette.

Den lokale myndighed udarbejder en ansøgning i samråd med borgeren, hvorefter et centralt visiteringsagentur vurderer funktionsnedsættelsen og afgør omfanget af den hjælp til personlig pleje og omsorg, som borgeren tildeles.

Semi-offentlige og private forsikringsagenturer agerer som "formidlere" mellem borgerens efterspørgsel på en "ydelsespakke" og leverandørers mulighed for at levere denne ydelse efter en given pris og kvalitet. Borgeren kan alternativt selv vælge at købe ydelser uden om forsikringsagenturet.

Hensigten med reformen er at skabe bedre service og større fleksibilitet blandt leverandørerne til at kunne levere forskellige slags ydelser gennem en markedsføring af området. Leverandørerne er uafhængige operatører, der søger at matche udbud og efterspørgsel i specifikke regioner så godt som muligt. Operatørerne har en bred vifte af ansvarsområder, herunder at informere om botilbudsmuligheder i henhold til den lovgivning, der administreres af Ministeriet for Sundhed, Velfærd og Sport, at undersøge, hvorvidt en person, der efterspørger en bolig, er forsikret, at etablere og indsamle individuelle bidrag samt dokumentere udførelse og effekt af en given ydelse.

Sammenfattende har Danmark forholdsvis høje udgifter til botilpasninger af egen bolig, hvilket kan hænge sammen med målsætningen om at personer med handicap bør forblive i egen bolig i den almene boligmasse. Ligeledes har vi forholdsvis høje udgifter til botilbud efter Servicelovens § 92. Andelen af personer med handicap, som bor i et sådant tilbud, er imidlertid lavere end i de andre lande. Dette *kan* muligvis hænge sammen med dels beboernes plejebehov og dels normering og serviceniveau. Såfremt det kan antages, at et højt input forvaltes til høj kvalitet i service, har Danmark et forholdsvis højt niveau, med undtagelse af andelen af 1- eller flerrumsboliger i permanente botilbud, som er lavere end i Sverige og Holland.

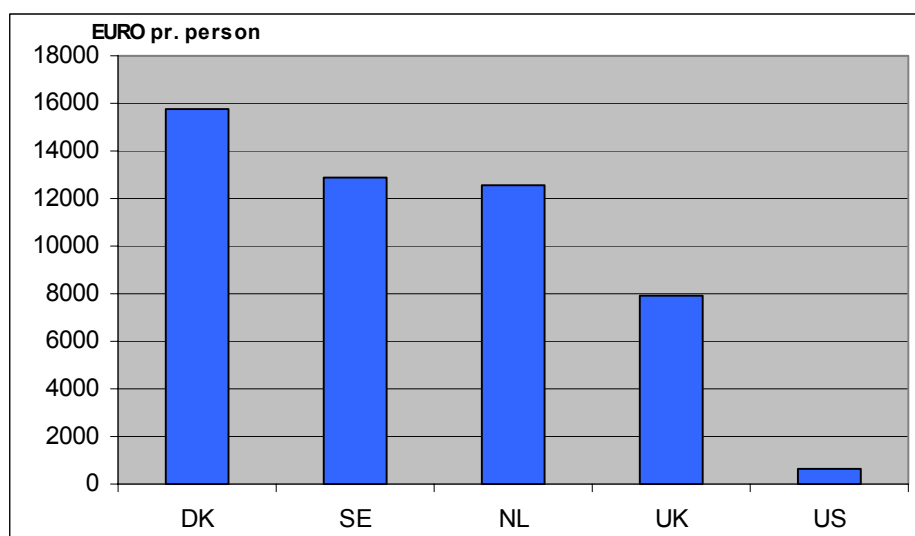
7. Social service

Beskyttelse af samfundets svageste igennem kompensationsordninger ved indkomstbortfald er et centralt element i enhver velfærdsstats socialpolitik. Imidlertid varierer niveauet af overførselsindkomster betydeligt i forskellige velfærdsmodeller. Niveauet i forskellige kompensationsordninger er således centrale parametre for situationen for personer med handicap i samfundet. I dette kapitel præsenterer vi udgifter til førtidspension, andelen af forsørgelsesmodtagere og udgifter til individuel transport samt kompensation ved tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med børn med handicap.

7.1 Førtidspension

Nedenstående indikator viser udgiftsniveauet til førtidspension i forhold til det samlede antal modtagere³⁸. Resultatet viser, at Danmark har den højeste udgift per modtager, hvilket til dels skyldes selve pensionsbeløbet, men også at der er forholdsvis høje adgangsbarrierer (i form af tabt arbejdsevne). I Holland og Sverige er adgangsbarriererne lavere og mere fleksible, hvilket betyder, at flere modtager ydelsen med differentierede satser på baggrund af uarbejdsdygtighedsgraden og varighed af sygdommen/funktionsnedsættelsen. I Danmark er forudsætningen for tildeling af førtidspension, at personen er varigt uarbejdsdygtig. I tilfælde, hvor det alligevel viser sig, at personers arbejdsevne øges har man tilbagesluningsforanstaltninger til arbejdsmarkedet. De amerikanske pensionsudgifter er forholdsvis lave. Disse er dog ofte suppleret af private forsikringer, som ikke er medregnet i nedenstående tal, da der ikke er tale om en universel rettighed. Forskellene i landenes sociale forsikringssystemer er ensbetydende med at resultaterne skal fortolkes med nogle forbehold.

Figur 7-1: FORS1.1: Samlede udgifter til forsørgelse af ikke-arbejdsdygtige i forhold til det samlede antal modtagere³⁹

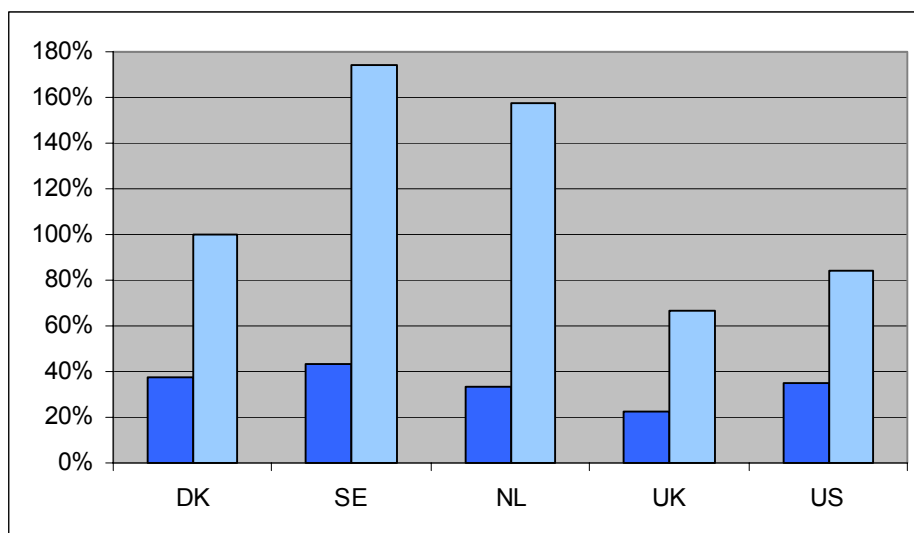
Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: 2,7 point; NL: 1,8 point; UK: 2,5 point; US: 2,3 point.

Det fremgår således af Figur 7-2, at andelen af modtagere i forhold til antallet af personer med handicap. I Danmark har lige så mange personer førtidspension, som der er i den snævre handicappopulation. Der er dog ikke

tale om et personsammenfald mellem de to populationer (jf. Figur 4.2). Dette indikerer, at en andel af førtidspensionisterne får tildelt denne af også andre end helbredsmæssige forhold. I Sverige og Holland er der lavere adgangsbarrierer for at modtage et niveau af førtidspension. Her modtager f.eks. i Sverige op til 80 % flere et niveau af førtidspension end der er personer i den lille population. Her er det væsentligt at erindre det spørgsmål som operationelt afgrænser den lille handicappopulation. Dette omhandler personer som angiver, at de *i høj grad har svært ved at udføre arbejde i normalt omfang som følge af lidelsen*. Besvarelsen viser således, at personer flere personer modtager førtidspension end den andel, der angiver en høj grad af nedsat arbejdsevne. Dette er konsistent med de lavere adgangsbarrierer for at modtage førtidspension som findes i Sverige og Holland.

Andelen af modtagere skal i øvrigt ses i sammenhæng med foranstaltninger for beskæftigelse på særlige vilkår (Figur 4.1), hvor Danmark, qua høje grad af uarbejdsdygtighed, har mange beskæftiget på særlige vilkår.

Figur 7-2: FORS2.1: Andelen af forsørgelsesydelsesmodtagere i forhold til det samlede antal personer med handicap⁴⁰

Indikatorrobusthed: DK: 3,0 point; SE: 2,7 point; NL: 1,8 point; UK: 2,5 point; US: 2,3 point.

Boksen nedenfor illustrerer grundprincipperne i det hollandske førtidspensionssystem.

Boks 5: Tildeling af førtidspension i Holland

I Holland er en lønmodtager under 65 år berettiget til førtidspension, hvis vedkommendes arbejdsevne har været nedsat mindst 15 pct. i mere end 52 uger. Selvstændigt erhvervsdrivende samt personer, der er ude af stand til at arbejde, når de fylder 17 år, skal have en nedsat arbejdsevne på mindst 25 pct., førend de er berettiget til ydelsen.

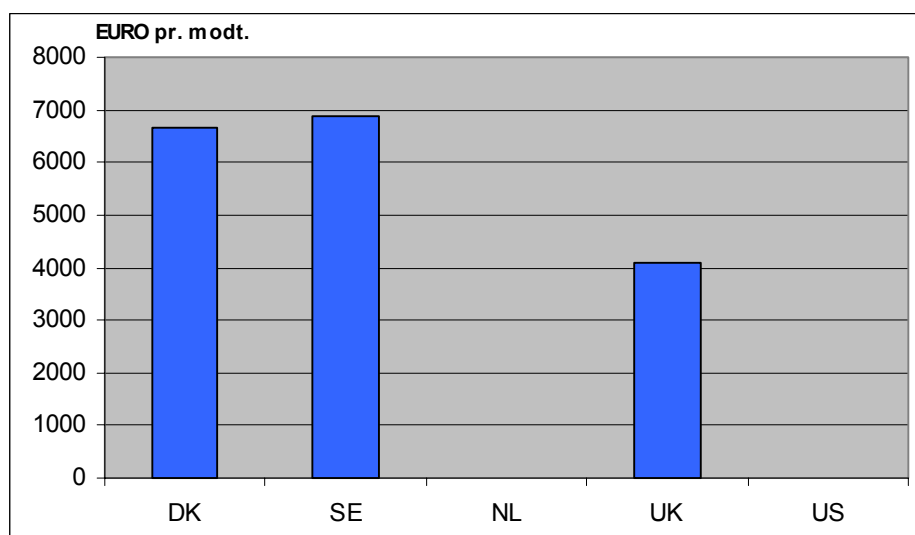
Førtidspensionen udbetales i en periode på mellem 0 og 7 år, afhængigt af ydelsesmodtagerens alder. For personer op til 32 år revurderes deres arbejdsevne og dermed rettighed til at modtage førtidspension efter mindre end ½ år, mens det samme sker efter ½ år for de 33-37-årige, og efter 1 år for de 38-42-årige. 43-47-årige revurderes efter 1½ år, 38-52-årige efter 2 år, 52-57-årige efter 3 år og 58-årige efter 6 år. Personer over 59 er berettiget til ydelsen, indtil de fylder 65 år.

I den første periode, dvs. før ydelsesmodtageren revurderes, er førtidspensionens størrelse afhængig af graden af nedsat arbejdsevne, lønmodtagerens tidligere lønniveau samt alder. Hvis ydelsen fortsætter efter den første periode, beregnes denne på baggrund af en basis-rate plus et supplerende tilskud, der afhænger af alder.⁴¹

7.2 Tabt arbejdsfortjeneste

Figur 7-3 viser udgiftsniveauet for kompensation for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med pasning af barn med handicap i hjemmet. Indikatoren viser, at Danmark og Sverige har nogenlunde samme udgiftsniveau, mens Storbritannien har et væsentligt lavere udgiftsniveau. Dette skal naturligvis sammenholdes med varierende lønniveauer i landene.

Figur 7-3: PAS1.1: Samlede udgifter til pasning af handicappet barn i hjemmet til personer i forhold til det samlede antal modtagere⁴²

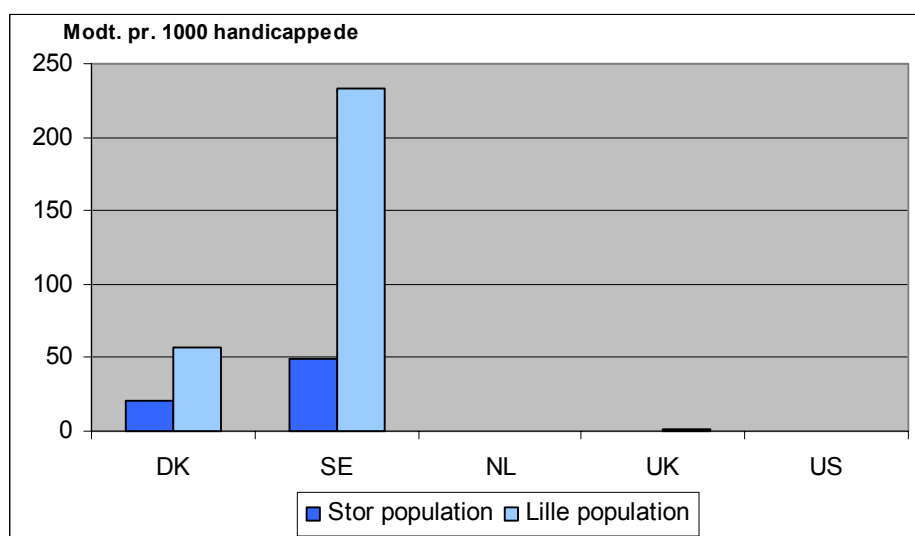
Anm.: Foranstaltningen findes ikke i Holland og USA.

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 2,3 point; NL: -; UK: 2,7 point; US: -.

I nedenstående figur sammenholder vi dette med andelen af modtagere af foranstaltningen i forhold til personer med handicap.⁴³

Resultatet viser, at andelen af modtagere er væsentligt højere i Sverige end i Danmark. Hvorimod det er forholdsvis lidt brugt i Storbritannien. Dette kan skyldes, at kompensationen af tabt arbejdsfortjeneste er 1:1 i indtjeningsåret, hvorimod der er fastsatte rater i den engelske "Carers' allowance", hvilket kan give højtlønnede et mindre økonomisk incitament til at gøre brug af ordningen.

Figur 7-4: PAS2.1: Antal personer der modtager ydelse til pasning af handicappet barn i hjemmet pr. 1.000 handicappede⁴⁴

Anm.: Foranstaltningen findes ikke i Holland og USA.

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 2,3 point; NL: -; UK: 2,7 point; US: -.

7.3 Individuel transport

Figur 7-5 viser andelen af udgifter til invalidebiler i forhold til antal personer med handicap. Resultatet viser et ensartet mønster for både den store og den lille population: Udgifter er højest i Storbritannien, dernæst følger Danmark og Sverige. Et væsentligt forbehold for resultatet er imidlertid, at en del af udgifterne i Danmark ydes som rentefri lån, mens der er tale om støtte i de andre lande. Dette betyder, at omkostninger i DK er overvurderede. I Holland er udgifterne langt mindre, men skal til dels ses i forhold til udvidet brug af andre foranstaltninger som dør-dør-busbefordring samt tildeling af el-scootere.

Figur 7-5: BIL1.1: Samlede årlige udgifter til invalidebiler i forhold til det samlede antal personer med handicap i alderen 18-64 år⁴⁵

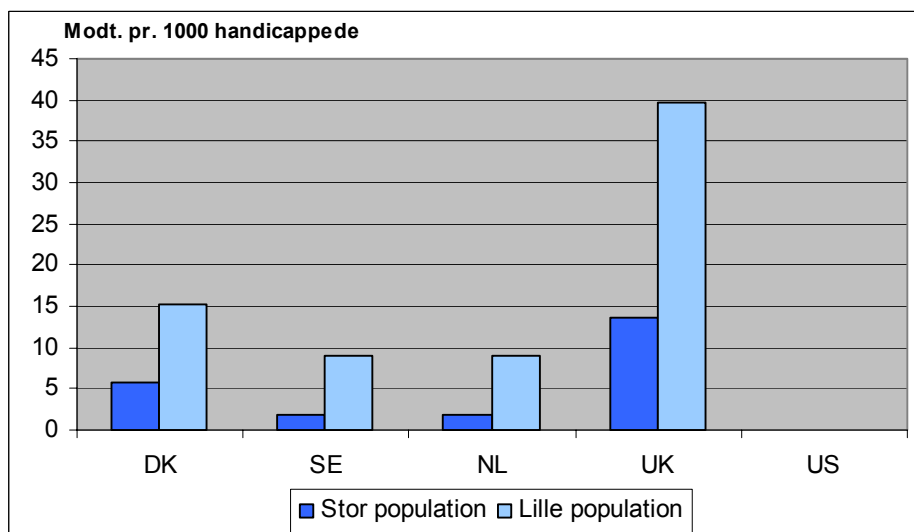

Anm.: Foranstaltningen findes ikke i USA.

Indikatorrobusthed: DK: 2,7 point; SE: 2,5 point; NL: 2 point; UK: 2,5 point; US: -.

Dette understreges af resultaterne i Figur 7-6, hvor det fremgår, at andelen af modtagere er lavere i Holland end i de andre lande. Sverige er dog på niveau med Holland, men her benytter man sig ikke af alternative foranstaltninger. Ikke overraskende har Danmark og Storbritannien den største andel af brugere.

Figur 7-6: BIL2.1: Antallet af modtagere af invalidebiler i forhold til det samlede antal handicappede i alderen 18-64 år⁴⁶

Anm.: Foranstaltningen findes ikke i USA.

Indikatorrobusthed: DK: 2,7 point; SE: 2,7 point; NL: 2 point; UK: 2,8 point; US: -.

I modsætning til Danmark, hvor invalidebiler, efter en længere ansøgningsprocedure, tildeles v.h.a. lån/tilskud, er der andre kortsigtede muligheder for anvendelse af invalidebil i Storbritannien. Boksen nedenfor beskriver de centrale aspekter af foranstaltningen.

Boks 6: Foranstaltning for handicpbiler i Storbritannien

I Storbritannien har personer med et fysisk handicap mulighed for at købe en ny bil, der er tilpasset deres særlige behov, gennem den såkaldte 'Motability'-foranstaltning. Motability er en privat velgørenhedsorganisation, som dels finansieres af staten gennem Ministeriet for Arbejde og Pension, dels af private sponsorer. Ordningens målsætning er at sikre handicappede personer adgang til bilbefordring, der sikkerheds-, kvalitets- og pris-mæssigt bedst muligt imødekommer deres behov.

De nye biler udbydes fra Motabilitys mere end 3.500 akkrediterede forhandlere, og kunderne kan vælge mellem mere end 20 bilmærker. Desuden udbydes et mindre antal brugte biler gennem udlejningsordninger. Det er 'Motability Operations', et privat firma, der står for det praktiske arbejde med finansiering af ordningen, forhandling af kontrakter med bilforhandlere og andre udbydere samt leje og salg af biler til kunder.

Alle personer, der modtager den højeste rate af 'disability living allowance' (svarende til den danske førtidspension), kan frivilligt vælge at bruge dette beløb på at deltage i Motability-foranstaltningen. Det har 400.000 ud af de mere end 1,5 mio. personer, der p.t. modtager ydelsen, valgt at gøre. Hvis en kunde ikke har råd til den type bil eller de tilpasninger, vedkommende har brug for, kan Motability assistere økonomisk gennem midler, der dels stammer fra dets eget Fundraising Department, dels fra en uafhængig velgørenhedsfond, der har til formål at støtte Motability.

Sammenfattende for de sociale indsatser kan det konstateres, at Danmark har de største udgifter til førtidspension per modtager. Resultatet skyldes dels forskellige tildelingskriterier og ydelsesniveau i forhold til andre lande. Dels afspejler dette sig også i andelen af modtagere i forhold til personer med handicap.

De øvrige foranstaltninger, hvor vi har benchmarket nøgletal, kan opsummeres således: Kompensation for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med barn med handicap er sammen med den tilsvarende svenske foranstaltning den højeste.

Efter Storbritannien har Danmark det højeste antal brugere af invalidebiler samt næsthøjeste udgiftsniveau til foranstaltningen. Dette resultat må dog fortolkes med nogen forbehold. Storbritannien har imidlertid instrumenter til at afstedkomme akutte eller midlertidige befodringsbehov, hvor ordningen i Danmark er kendetegnet ved en langvarig ansøgningsprocedure.

Samlet set vurderer vi, at Danmark komparativt set har et højt socialt serviceniveau uden at adskille sig markant fra de andre lande. Her skal det dog nævnes, at især den amerikanske lovgivning er markant anderledes, hvilket vanskeliggør en sammenligning.

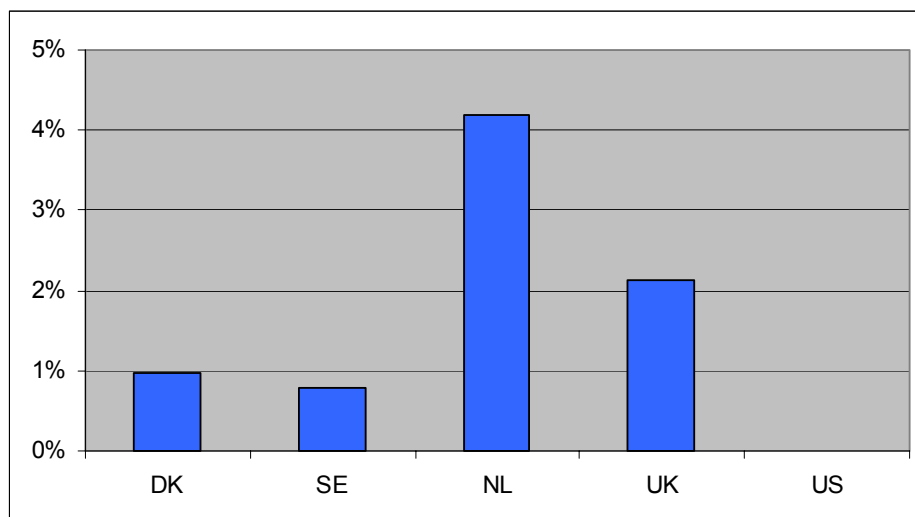
8. Fritid

Et indsatsområde under regeringens handlingsplan var fritid og livskvalitet. En central bestanddel heraf er at have adgang til forskellige informations- og underholdningskilder. Vi har således valgt at se nærmere på to elementer heraf, fjernsyn og litteratur i folkebibliotekerne – og hvordan produktion og udbud heraf tager højde for personer med nedsat syns- og høreevne.

8.1 Fjernsyn

Indikatoren viser serviceringen af døve på én public service-kanal i hvert af de udvalgte lande.⁴⁷ De tolkede programmer henvender sig direkte til døve, der praktiserer tegnesprog. Indikatoren viser, at Holland har ca. dobbelt så stor en andel af timer med tolket tv i forhold til Storbritannien. Danmark og Sverige har den mindste andel af tolket tv.

Figur 8-1: TV2.1: Antal af timer med tolket tv i forhold til det samlede antal tv-timer⁴⁸

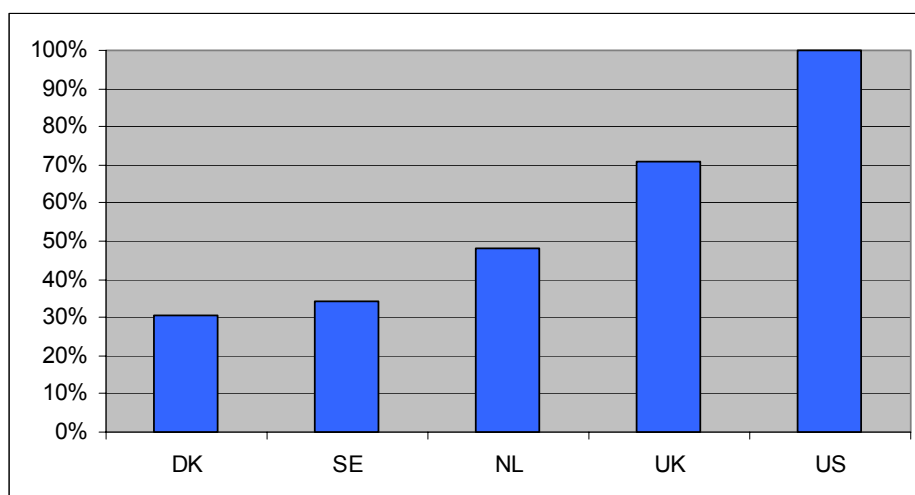

Anm.: Data findes ikke for USA.

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 3 point; NL: 2,8 point; UK: 3 point; US: –.

Det kan imidlertid antages, at dette resultat skal ses i lyset af antallet af undertekstede timers tv for at få et retvisende billede. Figur 8-2 viser resultaterne af dette benchmark. Det skal her fremføres, at vi udelukkende har medtaget programmer, som er i det nationale sprog. Dette er gjort for at sikre sammenlignelighed mellem landene, da andelen af fremmedsprogede udsendelser er langt større i f.eks. Danmark end i USA. Den samlede andel af undertekstede programmer er således bevidst underestimeret.

Figur 8-2: TV2.2: Antal timer med undertekstede tv-programmer i forhold til samlet antal tv-timer⁴⁹

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 3 point; NL: 2,8 point; UK: 3 point; US: 2,5 point.

Resultatet viser, at andelen af undertekstede tv-programmer er størst i USA, hvor den kanal med public service-forpligtelse undertekster alle programmer. I Storbritannien tekstes ca. 2/3 af programmerne. I Holland er det ca. halvdelen, mens det er ca. 1/3 i Danmark og Sverige. Resultatet kan dels findes i de kontraktlige forhold, der er mellem public service-udbydere og regeringen, dels i de øgede krav om "closed captioning", som har været gradvist stigende siden 2000.

Boks 7: Billedtekstning af tv-programmer i USA

Siden 2000 har der været et stigende krav til tv-stationer i USA om antallet af fjernsynstimer, der skal sendes med billedtekster ('closed captioning'). Closed captioning er en teknologi, der tilvejebringer visuel tekst til beskrivelse af dialog, baggrundslyde og lydeffekter på tv-programmer til gavn for hørehæmmede personer.

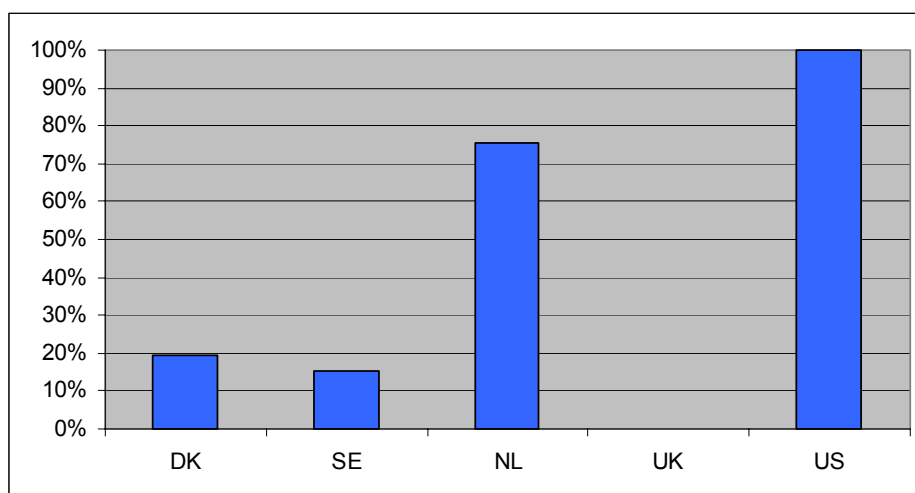
I henhold til krav introduceret af den Føderale Kommunikationskommission skal alle tv-programmer have billedtekster pr. 1. januar 2006. Nogle programtyper er dog undtaget fra reglen, herunder visse musikprogrammer samt programmer, der sendes i sene aften- og nattetimer. Kravet til antallet af programtimer med billedtekster pr. tv-kanal pr. kvartal var 450 timer i 2000-2001, 900 timer i 2002-2003 og 1350 timer i 2004-2005.

Fjernsyn er et centralt middel for nyheder. Derfor er tilgængeligheden af nyheder i tv ligeledes en central indikator. Vi har således undersøgt antal tekstede og tolkede nyhedsudsendelser pr. år, der er enten tekstede eller tolkede under hele udsendelsen i forhold til samlede antal nyhedsudsendelser (i %).

Indikatoren viser serviceringen af døve og hørehæmmede på public service-kanalerne. Tolkede og tekstede nyhedsprogrammer sikrer, at døve og hørehæmmede kan følge med i samfundslivet og derved have mulighed for at være aktive borgere.

Afledt af den foregående indikator har USA den højeste andel, da alle udsendelser er undertekstede. Holland har ligeledes en forholdsvis høj dækning, hvor 3/4 af alle nyhedsudsendelser er tekstede eller tolkede. Danmark og Sverige er langt efter.

Figur 8-3: TV2.3: Antal tekstede og tolkede nyhedsudsendelser pr. år, der er enten tekstede eller tolkede under hele udsendelsen i forhold til samlede antal nyhedsudsendelser⁵⁰

Anm.: Data findes ikke for Storbritannien.

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 3 point; NL: 2,8 point; UK: -; US: 2,5 point.

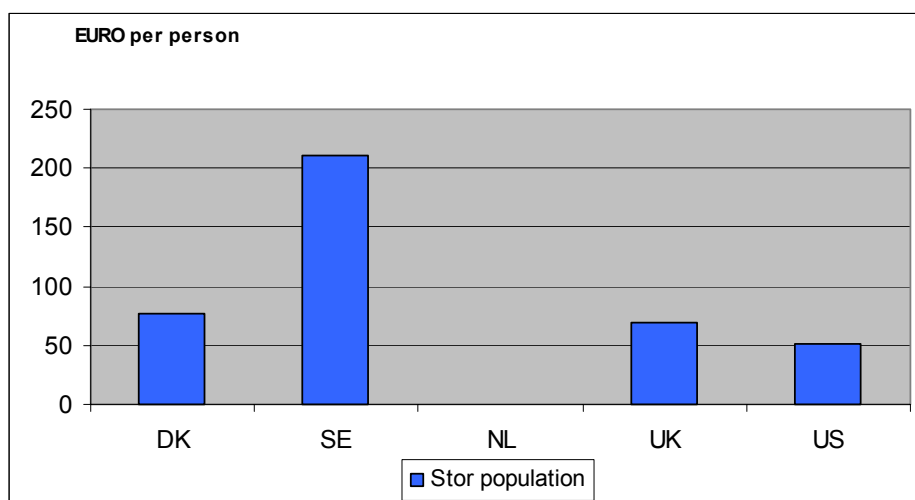
Samlet set viser indikatorerne, at Holland, Storbritannien og USA har et højere niveau af tolkning og tekstning af tv-udsendelser (nationale sprog samt nyhedsudsendelse). Resultatet må dog tages med forbehold, da udenlandske programmer fylder en betydelig del af den danske og svenske sendeflade, og den samlede andel af tekstede programmer af *alle* programmer således må forventes at være højere.

8.2 Litteratur

I dette afsnit undersøger vi nærmere, hvordan det offentlige har prioriteret adgangen til litteratur.

Figur 8-4 viser, at Sverige bruger den største andel på lydbogsproduktion i forhold til antallet af blinde og synshandicappede. Den meget begrænsede udgift i Holland skyldes, at man prioriterer produktion af bøger med blindskrift, Braille, i stedet. Danmark, Storbritannien og USA ligger på samme niveau.

Figur 8-4: BOG1.1: Offentlige udgifter til lydbøger i forhold til samlede antal blinde og synshandicappede⁵¹

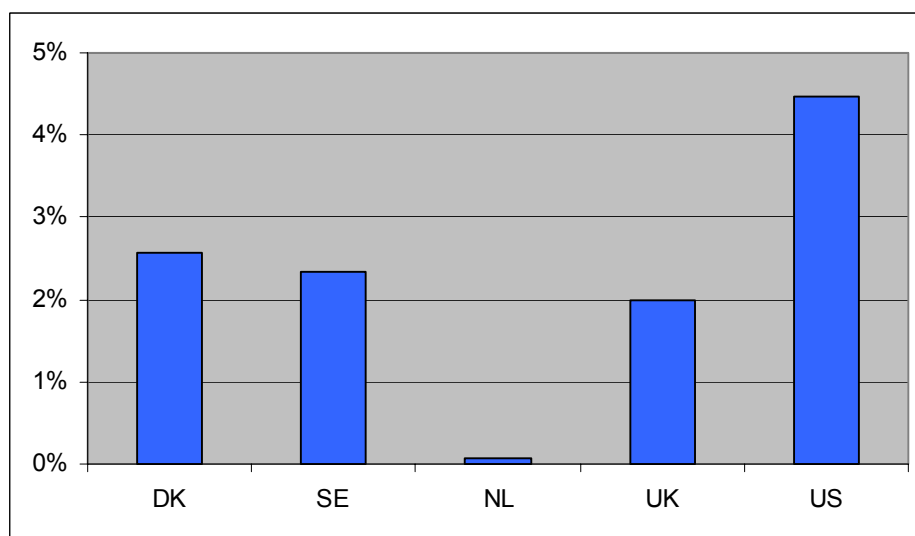

Anm.: Stor population kan ikke identificeres i Danmark og USA. Data findes ikke for Holland.

Indikatorrobusthed: DK: 2 point; SE: 2,8 point; NL: -; UK: 2,5 point; US: 1,8 point.

I nedenstående indikator fremgår andelen af lydbøger af det samlede antal bøger i offentlige biblioteker. Ikke overraskende har Holland den mindste andel af lydbøger, mens Danmark, Sverige og Storbritannien ligger på samme niveau. USA har den højeste andel.

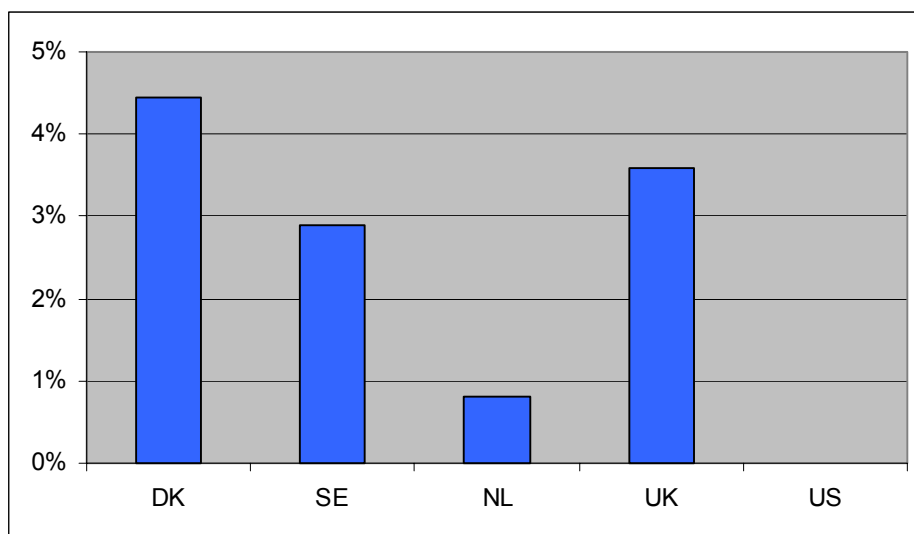
Figur 8-5: BOG2.1: Antal af lydbøger på biblioteket i forhold til samlet antal bøger⁵²

Indikatorrobusthed: DK: 2,3 point; SE: 2,8 point; NL: 2,3 point; UK: 2,5 point; US: 1,8 point.

Figur 8-6 viser andelen af lydbogsudlån i forhold til det samlede udlån. Resultatet viser, at der i alle lande er en højere udlånsandel end andel af lydbøger i bibliotekerne. Dette viser, at der er tale om en forholdsvis efterspurgt type af bøger. I Danmark er udlånsandelen højest.

Figur 8-6: BOG3.1: Antal af lydbogsudlån i forhold til det samlede antal udlån⁵³

Anm.: Data findes ikke for USA

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 2,5 point; NL: 2,3 point; UK: 2,5 point; US: –.

Samlet viser indikatorerne, at Danmarks volumen af lydbøger er på niveau med udlandet, mens der tilsyneladende er en betydelig efterspørgsel på lydbøger.

9. Offentlig administration

Et centralt kommunikationsmiddel i den offentlige forvaltning nu og fremover er internettet. Derfor er tilgængelighed for alle også på internettet et grundlæggende princip i et demokratisk samfund⁵⁴. Således er tilgængelighed for alle af offentlige hjemmesider et væsentligt mål for rummelighed og inklusion i samfundet. Rambøll Management har således testet et udvalg af offentlige myndigheders hjemmesider for at fastslå deres tilgængelighed.

9.1 Offentlige hjemmesiders tilgængelighed

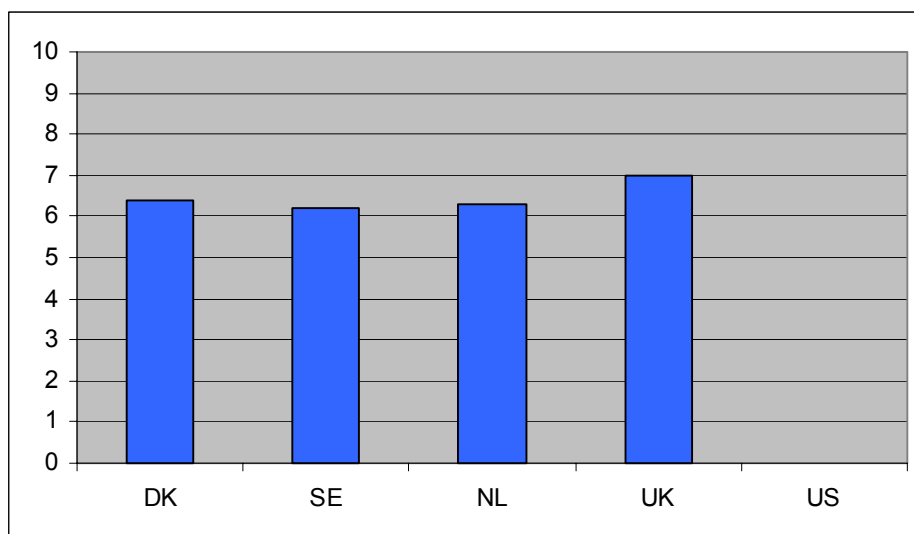
Indikatoren viser offentlige myndigheders hjemmesiders tilgængelighed for handicappede i form af deres tilgængelighedsscore for handicappede. Tilgængelighed til informationer på en offentlig hjemmeside er den centrale indikator for brugervenligheden af hjemmesiden. Vurderingen af brugervenlighed tager udgangspunkt i, om hjemmesiden er tilgængelig for alle – også for handicappede.

The World Wide Web Consortium (W3C) har defineret en række guidelines for design af hjemmesider med henblik på at sikre tilgængelighed for handicappede og it-analfabeter.⁵⁵ Til hver guideline er knyttet en række checkpoints, som er tildelt prioritet 1, 2 eller 3, baseret på deres betydning for tilgængelighed. Prioritet 1 omfatter de checkpoints, som basalt set *skal* være opfyldt, hvis indholdet på hjemmesiden skal være tilgængeligt for alle grupper. Prioritet 2 omfatter de checkpoints, der *bør* være opfyldt, mens prioritet 3 omfatter de checkpoints, der med fordel *kan* være opfyldt.⁵⁶

På baggrund af disse checkpoints har EU-Kommissionens i projekt 'Top of the Web' udviklet en benchmarking af offentlige hjemmesiders tilgængelighed for handicappede. Projektet er afgrænset til at omfatte prioritet 1-checkpoints samt de prioritet 2-checkpoints, der kan evalueres 100 % automatisk. Endvidere er enkelte prioritet 2 og 3-checkpoints, der ligner eller er tæt relateret til prioritet 1-checkpoints, inddraget. De guidelines, der ikke omfatter prioritet 1-checkpoints eller prioritet 2-checkpoints, der kan evalueres 100 % automatisk, er således *ikke* medtaget af hensyn til undersøgelsens operationaliserbarhed⁵⁷.

Den maksimale tilgængelighedsscore er 10,0. Undersøgelsen viser den gennemsnitlige tilgængelighedsscore for de 172 myndigheders hjemmesider. Resultatet viser, at Storbritannien (7,0) har den højeste tilgængelighedsscore, mens Danmark, Holland og Sverige ligger lidt under. Den gennemsnitlige score for alle 18 undersøgte lande var 6,3. Også her har Storbritannien den højeste score, mens Danmark har den fjerde højeste. Holland og Sverige har hhv. placering som nummer seks og elleve.

Figur 9-1: Offentlige hjemmesiders tilgængelighedsscore for personer med handicap⁵⁸

Anm.: Data findes ikke for USA.

Indikatorrobusthed: DK: 3 point; SE: 3 point; NL: 3 point; UK: 3 point; US: –.

Det britiske resultat kan muligvis forklares af, at man har en "Statutory code of practice: Rights of Access, Goods, facilities, Services and Premises", som eksplicit stadfæster tilgængelighed til websites som et krav. Der er ligeledes retningslinjer for offentlige hjemmesider, der følger "design for all"-princippet. Tilsvarende retningslinjer findes også i Danmark, Holland og Storbritannien.⁵⁹.

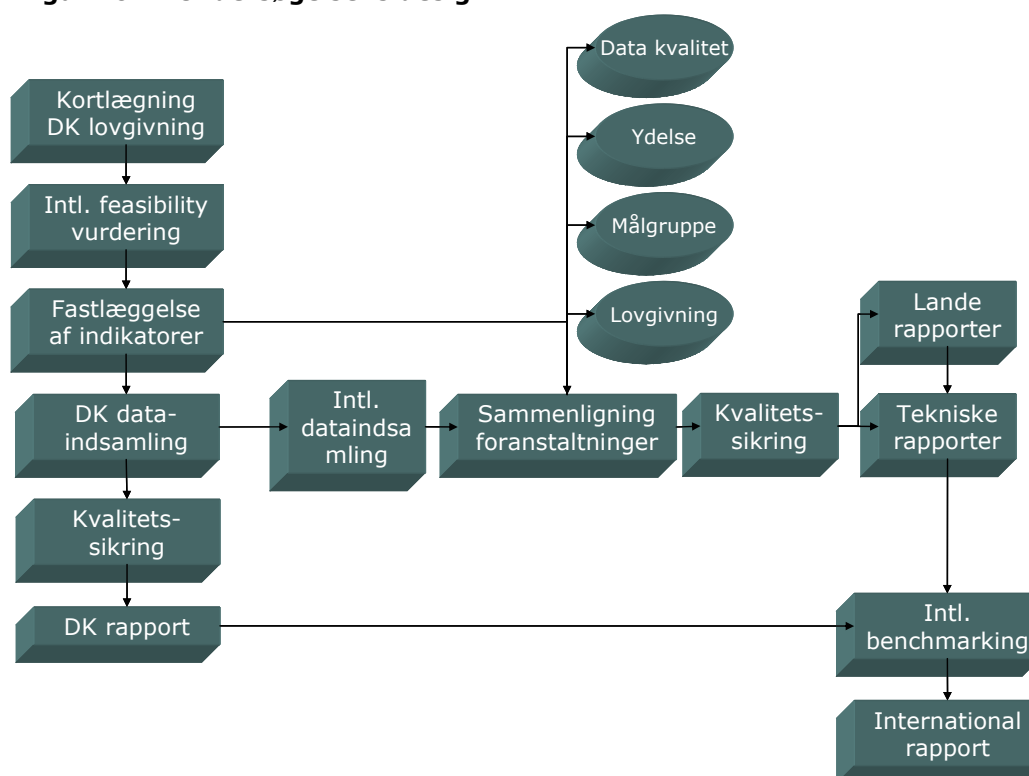
10. Bilag

10.1 Uddybende om metoden

I dette afsnit uddyber vi den anvendte metode i forhold til de centrale bemærkninger, som blev præsenteret i afsnit 2.2. Som nævnt knytter der sig en række metodiske og begrebsmæssige problemer til en international benchmarking af handicappolitikker.

Nedenstående figur illustrerer det anvendte undersøgelsesdesign, som vi anvender som udgangspunkt for at beskrive den valgte metodologi.

Figur 10-1: Undersøgelses design

Kortlægning af dansk lovgivning

Kortlægning af den relevante lovgivning har fundet sted i dialog med de relevante embedsmænd fra følgegruppen. Lovgivningen, foranstaltningstype, målgruppe mv. er registreret i en database. Databasen dækker lovgivningen, hvad angår fysisk tilgængelighed til byggeri og offentlig transport, beskæftigelse, uddannelse, bolig, social service, fritid og offentlig administration.

International feasibility vurdering

På baggrund af litteraturstudier af relevant national og komparativ litteratur blev den proces, som er beskrevet i afsnit 2.2, igangsat: Her blev en bruttoliste af indikatorer identificeret i samarbejde med følgegruppen, hvorefter vi med en international ekspertgruppe, bestående af forskere fra de inkluderede lande, gennemgik bruttolisten med fokus på at diskutere hensigtsmæssighed, sammenlignelighed og tilgængelighed af data for de enkelte indikatorer. Dette resulterede i en nettoliste over 54 indikatorer, som danner baggrund for benchmarkingen.

Fastlæggelse af indikatorer

Som beskrevet i afsnit 2.2 blev fastlæggelsen af indikatorer taget ud fra såvel substantielle som pragmatiske hensyn.

Dansk dataindsamling

Indsamlingen af data er sket i tæt dialog med embedsmænd i de relevante myndigheder samt andre ressourcepersoner. For de indikatorer, hvor vi ikke har kunnet identificere kilder, har eksklusionskriteriet været, at to af hinanden uafhængige centrale kilder har meddelt, at disse data ikke eksisterer. Der er udarbejdet indikatorark for indikatorer, hvor vi ikke har kunnet identificere relevante kilder.

Kvalitetssikring

Alle indikatorer er gennemgået og vurderet efter de kriterier og den procedure, som er udførligt beskrevet i bilag 10.3.

Dansk midtvejsrapport

Indholdet er beskrevet i bilag i afsnit 10.4. Rapporten kan downloades fra http://www.ebst.dk/benchmarking_handicappolitik/0/1/0.

International dataindsamling

Indsamlingen af data i hhv. Sverige, Storbritannien og USA er sket på baggrund af længere drøftelser med de tilknyttede nationale eksperter, embedsmænd i de relevante myndigheder samt andre ressourcepersoner. For de indikatorer, hvor vi ikke har kunnet identificere kilder, har eksklusionskriteriet været, at to af hinanden uafhængige centrale kilder har meddelt, at disse data ikke eksisterer. Der er udarbejdet indikatorark for indikatorer, hvor vi ikke har kunnet identificere relevante kilder.

Sammenligning af data

Sammenligningen af data er indledningsvis blevet baseret på en sammenligning af den danske foranstaltning som en slags "proxy". Her blev lovgivningen sammenlignet på målgruppe, typen af foranstaltning og det problem, den er defineret til at løse.

På baggrund af den identificerede lovgivning udarbejdede vi en "gap-analyse", hvor vi vurderede, hvorvidt lovgivningen var af en sådan karakter, så den meningsfuldt kunne sammenlignes med tilsvarende dansk lovgivning.

Tabel 10-1: Skabelon for gap-analyse

Danish legislation	Gap	X country legislation
Target group		Target group
Problem addressed		Problem addressed
Measure provided		Measure provided

Efterfølgende søgte vi at identificere kilderne til data om indikatoren. I nogle tilfælde lykkedes det med særkørsler på statistisk materiale at gøre målgruppen sammenlignelig. Andre gange har dette ikke været muligt.

Kvalitetssikring

For at sikre sammenlignelige indikatorer er alle indikatorer vurderet efter de kriterier og den procedure, som er udførligt beskrevet i bilag 10.3.

Landerapporter

Der er udarbejdet særskilte landerapporter af ca. 40 sider (inkl. benchmark-resultater). Rapporterne indeholder 2-4 siders beskrivelse af det enkelte lands handicappolitiske tilgang og væsentligste foranstaltninger på et givent område. Ligeledes indeholder hver rapport sammenligningen af lovgivning, problem, foranstaltning og målgruppe. Rapporterne kan downloades fra http://www.ebst.dk/benchmarking_handicappolitik/0/1/0.

Tekniske rapporter

For hvert land er der udarbejdet en særskilt teknisk rapport, der redegør for alle 54 indikatorer. For hver indikator er der udarbejdet et indikatorark, hvori der præsenteres en række oplysninger om indikatoren, herunder:

- *Navn og titel.* Her præsenteres navn og den titel på indikatoren, der er givet i oversigtstabellen. Hver af de beregnede indikatorer er blevet tildelt et navn, der er en forkortelse for det emne, som de hører under. Fx hedder de indikatorer, der vedrører botilbud til handicappede: BOTIL. Endvidere angiver det første ciffer, hvilken type indikator der er tale om, herunder om der er tale om en input-, resultat- eller effektindikator. Inputindikatorer nummereres '1', resultatindikatorer med '2' og effektindikatorer med '3' som det første ciffer. Det andet ciffer angiver, hvilket nummer indikator der er tale om.
- *Definition.* I denne celle vises den præcise definition af indikatoren, herunder både tæller og nævner. Endvidere er det vist, hvilken enhed, herunder pct., DKK eller lign., som indikatoren er opgjort i.
- *Formel.* Den formelle beregningsmetode af indikatoren vises her.
- *Rationale.* Her angives indikatorens rationale, dvs. baggrunden for at inddrage indikatoren i studiet og en angivelse af, hvad indikatoren viser.
- *Målgruppe.* Det søges her at præcisere, hvilken målgruppe indikatoren måler på.
- *Datakilde(r).* Her angives indikatorens datakilde(r), herunder både tællerens og nævnerens datakilder⁶⁰.
- *Periodicitet.* Det vises her fra, hvilket år samt evt. måned/kvartal data er fra. Endvidere er det angivet, om data offentliggøres løbende, eller om der er tale om et enkeltstående studie.
- *Problemer.* Der præsenteres eventuelle problemer, som vi er stødt på i forbindelse med indsamlingen og bearbejdningen af data til brug for indikatoren. Det er ligeledes angivet her, såfremt der er gjort brug af alternative datakilder eller beregningsmetoder i forhold til dem, der er præsenteret i metodenoten.

International benchmarking

De indikatorer, hvor der eksisterer data fra Danmark og i to eller flere lande, er inkluderet i benchmarkingen.

- *Prissætning.* De nationale valutaer (for Danmark, Sverige og USA er omregnet til Euro. Der er anvendt en gennemsnitlig valutapris for perioden 1999-2004, forholdet mellem den nationale valuta og Euro.) Alle priser er omregnet til faste priser (2003-index).

- *Population.* Som beskrevet i afsnit 2.2 er medtaget såvel en snæver som en bred definition af personer med handicap.

International rapport

Indholdet fremgår af denne rapport.

10.2 Oversigt over indikatorer

Nedenstående tabel giver et overblik over, hvilke indikatorer der er blevet frembragt i hvert land. Symbolet X angiver de indikatorer, som eksisterer, mens symbolet – angiver de indikatorer, hvor data enten ikke eksisterer eller datakvalitet eller sammenlignelighed har foranlediget, at vi ikke anvender indikatoren. En mere uddybende årsag til bortfald af indikatorer kan findes i det efterfølgende bilag 10.3.

Tabel 10-2 Oversigt over indikatorer i hvert land

		DK	NL	SE	UK	US
Benchmark	Name	Data	Data	Data	Data	Data
Housing						
Housing support	Bolig1.1	X	X	X	X	-
	Bolig2.1	-	X	X	X	-
Specialised disability housing	Botil1.1	X	X	X	-	X
	Botil2.1	X	X	X	-	X
	Botil2.2	X	X	-	-	X
	Botil2.3	X	X	X	-	-
Labour Market						
Inclusion and retention	Besk3.1	X	X	X	X	X
	Besk3.2	X	X	X	X	X
	Besk3.3	X	X	X	X	-
	Besk1.1	-	X	X	-	-
Education						
Attainment	Udd3.3	X	X	X	X	X
Special needs – vocational education	Udd1.1	X	X	-	-	-
	Udd2.1	X	X	-	-	-
	Udd3.1	-	-	-	-	-
Special needs, higher education	Udd1.2	X	X	X	X	-
	Udd2.2	X	X	X	X	-
	Udd3.2	-	-	-	-	-
Accessibility to physical environment						
Construction regulation	Byg1.1	X	X	-	X	X
	Byg1.2	X	X	-	X	X
	Byg1.3	X	X	-	X	X
	Byg1.4	X	X	-	X	X
	Nybyg1.1	X	X	-	X	X
	Nybyg1.2	X	X	-	X	X
	Nybyg1.3	X	X	-	X	X
	Nybyg1.4	X	X	-	X	X

Train	Tog1.1	X	-	-	-	-
	Tog1.2	-	-	-	-	X
	Tog2.1	X	X	X	X	X
	Tog2.2	X	X	X	X	X
	Tog2.3	-	X	X	X	X
	Tog3.1	-	-	-	-	-
Buses	Bus1.1	-	X	-	-	-
	Bus1.2	X	X	-	-	X
	Bus2.1	X	X	X	X	X
	Bus2.2	X	-	X	X	-
	Bus3.1	-	-	-	-	X
Public administration						
Web accessibility	Forv2.1	X	X	X	X	-
	Forv2.2	-	-	-	-	-
	Forv2.3	-	-	-	-	-
Leisure and quality of life						
Audio books	Bog1.1	X	-	X	X	X
	Bog2.1	X	X	X	X	X
	Bog3.1	X	X	X	X	-
TV	TV1.1	-	-	X	-	-
	TV2.1	X	X	X	X	-
	TV2.2	X	X	X	X	X
	TV2.3	X	X	X	-	X
Social services						
Social pension	Fors1.1	X	X	X	X	X
	Fors2.1	X	X	X	X	X
Cars for disabled	Bil1.1	X	X	X	X	-
	Bil2.1	X	X	X	X	-
Added costs assistance	Merud1.1	X	-	-	X	-
	Merud2.1	-	-	X	X	-
Parental wage reimbursement	Pas1.1	X	-	X	X	-
	Pas2.1	X	-	X	X	-

Total realised	41	39	32	35	27
Total feasible	54	54	54	54	54
Completion	76%	72%	59%	65%	50%

10.3 Kvalitetsvurdering af indikatorer

I nedenstående tabel har vi sammenfattet vores vurdering af indikatorernes kvalitet. Dette er gjort ved at sammenholde de oplysninger, som fremgår af de udarbejdede indikatorark i den tekniske rapport. Disse er sammenfattet i tabellen nedenfor. Kvalitetssystemet indeholder følgende kriterier, som kan anvendes til at vurdere indikatorernes kvalitet. Af hensyn til den internationale anvendelighed af undersøgelsen har vi bevaret de engelske overskrifter. Kriterierne er:

1. Data tilgængelighed (data accessibility)
2. Sammenlignelighed af lovgivning (comparability of legislation)
3. Sammenlignelighed af indsats (comparability of measures)
4. Sammenlignelighed af målgruppe (comparability of target group)
5. Friskhed (Freshness)
6. Reliabilitet (Reliability)
7. Validitet (Validity)
8. Gennemsnit (Average).

For hvert land har vi vurderet den pågældende indikator på baggrund af disse kriterier. For hver kriterium er der givet en karakter (se den nærmere definition for karakteren under hver tabel). Vi vil her knytte følgende bemærkninger til læsningen af kvalitetsvurderingen. For de 2. - 4. kriterier gælder det, at den danske indsats er kriteriet for sammenligningen, hvorfor de danske indikatorer derfor ikke kan vurderes herefter. Det kan de imidlertid godt på de andre kriterier:

1. *Datatilgængelighed*. Hertil er karakteren dikotom (1 eller 0). Enten har vi data eller også har vi ikke. På baggrund af undersøgelsens udgangspunkt i danske forhold har vi valgt at ekskludere indikatorer, hvor vi ikke har danske data fra den videre undersøgelse.
2. *Sammenlignelighed af lovgivning*. Her har vi valgt at ekskludere indikatorer, hvor lovgivningen ikke kan sammenlignes uden betydelige forskelle.
3. *Sammenlignelighed af indsats*. Her har vi valgt at ekskludere indikatorer, hvor den type indsats, som er specificeret i lovgivningen, er for bred (og vi ikke har kunnet isolere de tilsvarende instrumenter) eller for snæver til at kunne sammenlignes med den danske indsats.
4. *Sammenlignelighed af målgruppe*. Her har vi valgt at ekskludere indikatorer, hvor målgrupper, som er specificeret i lovgivningen, er for bred (og vi ikke har kunnet isolere den tilsvarende målgruppe) eller for snæver til at kunne sammenlignes med den danske målgruppe.
5. *Friskhed*. Her er vurderingen baseret på hvor nye data.
6. *Reliabilitet*. Her er vurderingen knyttet til, hvorvidt metoden, hvis gentaget, vil producere de samme resultater.
7. *Validitet*. Her er vurderingen knyttet til, hvorvidt der kan fæstnes lid til kilden, og derved hvorvidt resultaterne kan anses for at være valide.
8. *Gennemsnit*. Her er der udregnet et gennemsnit af scoren for kriterierne 2 - 7. for de danske data dog kun 5 - 7.

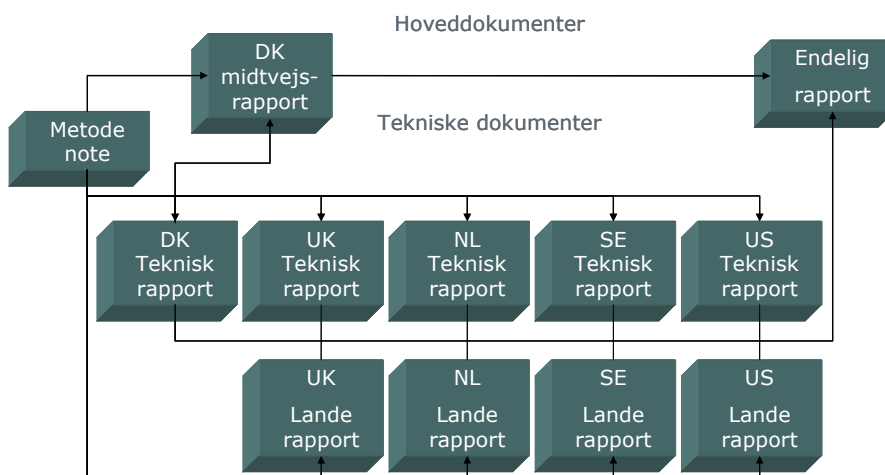
Overview of indicators		Accessibility of data					Comparability definition				Comparability measure				Comparability target group				Freshness					Reliability					Validity					Average									
		DK	NL	SE	UK	US	NL	SE	UK	US	NL	SE	UK	US	NL	SE	UK	US	DK	NL	SE	UK	US	DK	NL	SE	UK	US	DK	NL	SE	UK	US	DK	NL	SE	UK	US					
Benchmark	Name																																										
Housing																																											
Housing support	Bolig1.1	1	1	1	1	0	3	0	2		2	3	2		2		3		3	3		2		3	3		3		3	3		3		3,0	2,7		2,5						
	Bolig2.1	0	1	1	1	0																																					
Specialised disability housing	Botil1.1	1	1	1	0	1	3	3		2	3	3		3	3	3	2		3	3	3	3		1	3	3	3		1	3	3	3		2	3,0	3,0	2,8	2,0					
	Botil2.1	1	1	1	0	1	3	3		2	3	3		3	3	3	2		3	3	3	3		1	3	3	3		1	3	3	3		2	3,0	3,0	2,8	2,0					
	Botil2.2	1	1	0	0	0	3				3				3				3	3				3	3				2	3				2,7	3,0								
	Botil2.3	1	1	1	0	0	3	3			3	3			3	3			3	3	3			3	3	3			2	3	3			2,7	3,0	3,0							
Labour Market																																											
Inclusion and retention	Besk3.1	1	1	1	1	1									3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2,8	2,8	2,8	2,8	2,0				
	Besk3.2	1	1	1	1	1									3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2,8	2,8	2,8	2,8	2,0				
	Besk3.3	1	1	1	1	0	2	2	2		2	2	2		3	3	3		2	2	2	2		3	3	3	3		3	3	3	3		2,0	2,5	2,5	2,5						
	Besk1.1	0	1	1	0	0																																					
Education																																											
Attainment	Udd3.3	1	0	1	1	1									3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2,8	2,8	2,8	2,8	2,0				
Special needs – vocational education	Udd1.1	1	1	0	0	0	2				1				2				3	3				3	3				3	3				3,0	2,3								
	Udd2.1	1	1	0	0	0	2				1				2				3	3				3	3				3	3				3,0	2,3								
	Udd3.1	0	0	0	0	0																																					
Special needs, higher education	Udd1.2	1	1	1	1	0	2	0	3		1		2		2		3		3	3		3		3	3		2		3	3		3		3,0	2,3		2,7						
	Udd2.2	1	1	1	1	0	2	0	3		1		2		2		3		3	3		3		3	3		2		3	3		3		3,0	2,3		2,7						
	Udd3.2	0	0	0	0	0																																					
Accessibility to physical environment																																											
Construction regulation	Byg1.1	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Byg1.2	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Byg1.3	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Byg1.4	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Nybyg1.1	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Nybyg1.2	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Nybyg1.3	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
	Nybyg1.4	1	1	0	1	1													3	1		1	3	2	1		2	2	3	1		2	2	2,7	1		1,7	2,3					
Train	Tog1.1	1	0	0	0	0																																					
	Tog1.2	0	0	0	0	0																																					
	Tog2.1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8				
	Tog2.2	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8				
	Tog2.3	0	1	1	1	1																																					
	Tog3.1	0	0	0	0	0																																					
Buses	Bus1.1	0	1	0	0	0																																					
	Bus1.2	1	1	0	0	1	2			2	3			3	3			3	3	3	3			3	1	1		1	2	2	2		2	2,0	2,3			2,3					
	Bus2.1	1	1	1	1	1	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2,7	2,5	3,0	2,7	2,8				
	Bus2.2	1	0	1	1	0		3	3		3	3			3	3				3	3			3	3		1	2		2	3			2,5	2,8								
	Bus3.1	0	0	0	0	1																																					
Public administration																																											
Web accessibility	Forv2.1	1	1	1	1	0													3	3	3	3		3	3	3	3		3	3	3	3		3,0	3,0	3,0	3,0						
	Forv2.2	0	0	0	0	0																																					
	Forv2.3	0	0	0	0	0																																					

10.4 Oversigter over undersøgelsens hoved- og arbejdsdokumenter

Som angivet i såvel det indledende afsnit, 2.2, samt i bilagene, afsnit 10.1, har undersøgelsens natur bevirket, at der knytter sig en række metodologiske og tekniske vanskeligheder til en undersøgelse af en sådan art på handicapområdet. For at sikre en gennemskuelighed og sammenlignelighed af data har vi således udarbejdet en række arbejdsdokumenter, som på forskellig måde har understøttet nærværende rapport.

Nedenstående figur giver et overblik over de forskellige hoveddokumenter og arbejdsdokumenter, som undersøgelsen har frembragt.

Figur 10-2: Oversigt over arbejdsdokumenter

- *Metodenoten* indsnævrer definition af handicap samt undersøgelsens kommissorium rent operationelt. Ligeledes fremstiller den og begrundet metodenoten valg af indikatorer på baggrund af kortlægningen af indsatser for personer med handicap i Danmark (opgave C i kommissoriet).
- *Midtvejsrapporten* giver et historisk overblik over udviklingen i dansk handicappolitik siden 1998. Denne skæringsdato er valgt, da forfatterne anser "den lille socialreform" som den væsentligste forandring af dansk handicappolitik i den 5-10-årige periode, angivet i kommissoriet (opgave A i kommissoriet). I midtvejsrapporten giver vi ligeledes en vurdering af antallet af personer med handicap samt et estimat af forskellige handicaptyper (opgave B i kommissoriet). Midtvejsrapporten giver ligeledes et estimat af udgifter til personer med handicap i forbindelse med sociallovgivningen (opgave D i kommissoriet). Sluttelig beskrives de danske resultater for de udvalgte benchmarks.
- *Endelig rapport*. Nærværende rapport sammenligner dansk handicappolitik på udvalgte indikatorer. Indholdet er nærmere beskrevet i afsnit 2.1 (opgave E i kommissoriet).

Såvel midtvejsrapporten som den endelige rapport er understøttet af arbejdsdokumenter.

- *Teknisk rapport*. Der er udarbejdet tekniske rapporter for hvert land i undersøgelsen. Disse indeholder (som beskrevet i bilag 10.1) indika-

torark for hver af de 54 indikatorer på baggrund af en fælles skabelon. Oplysningerne i hvert indikatorark danner baggrund for, hvorvidt vi har inkluderet eller ekskluderet indikatoren i undersøgelsen. De tekniske rapporter for Storbritannien, Sverige, Holland og USA er udarbejdet på engelsk.

- *Landerapport.* For hvert land er der udarbejdet en landerapport. I landerapporten redegøres der kort for de væsentligste principper og foranstaltninger i landets handicappolitik på de undersøgte områder. Ligeledes sammenligner vi den pågældende lovgivning med den danske. Sammenligningen er baseret på problem, foranstaltning og målgruppe, som lovgivningen adresserer. Midtvejsrapporten skal også ses som den danske landerapport. Rapporterne for Storbritannien, Sverige, Holland og USA er udarbejdet på engelsk.

10.5 Litteratur

Nedenstående litteratur er ikke udtømmende. Der henvises til slutnoterne i rapporten, litteraturlister i landerapporter samt kildeangivelse i de tekniske rapporter.

Bengtsson, Steen m.fl.:

Handicap og beskæftigelse – et forhindringsløb?, SFI, (2004)

Brunel University:

Definitions of Disability in Europe, (2003)

Council of Europe:

Assessing disability in Europe – Similarities and differences, (2002)

Rehabilitation and integration of people with disabilities: Policy and legislation – 7th edition, (2003)

Det Centrale Handicapråd:

Dansk handicappolitik – lige muligheder gennem dialog, (2002)

Den Sociale Ankestyrelse:

Botilbud til personer (under 67 år) med betydeligt og varigt nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne, juni 2003).

Finansministeriet:

Benchmarking i den offentlige sektor, (2000)

Danmarks Statistik:

Helbredsproblemer og arbejdsliv (2003)

Arbejdskraftundersøgelsen, *Labour Force Survey* (2002)

European, Commission DG EMPL:

The employment situation of people with disabilities in the European Union, European Community Household Panel, (2001)

Eurostat:

Feasibility Study – Comparable Statistics in the Area of Dependent Adults in the European Union, (2003)

Disability and Social Participation in Europe, (2001)

European Social Statistics, Social protection – Expenditure and receipts, (2004)

Statistics in focus: Employment of disabled people in Europe in 2002, (2003)

Madhavi Bajekal, Tim Harries, Rachel Breman og Kandy Woodfield:

Review of Disability Estimates and Definitions. A study carried out on behalf of the Department for Work and Pensions. (2004)

National Statistics (United Kingdom)

Labour Force Survey (2002)

Oorschot, W. van and C. Boos:

The battle against numbers: disability policies in the Netherlands' in: W. van Oorschot and B. Hvinden (eds.) *Disability policies in European countries*, The Hague: Kluwer Law International (2001)

Reforms of disability schemes in The Netherlands, Report for the Danish National Institute of Social Research (1999)

Socialministeriet:

Rapport om kortlægning af støtten til handicappede med betydelige og varige funktionsnedsættelser, analyse af udviklingsscenarier og styringsinstrumenter samt grundlag for en handlingsplan for handicappedes botilbud (2003)

Redegørelse om den sociale finansieringsreform (2003)

Statistiska Centralbyrån (Statistics Sweden):

Funktionshindrades situation på arbetsmarknaden, (2002)

Labour Force Survey (2002)

Statistics Netherlands:

Labour Force Survey (2002)

United States Census Bureau:

Statistics on persons with disabilities, (2001)

University of York:

Employment Policies for Disabled People in Eighteen Countries:
A review, (1997)

United Nations:

Guidelines and Principles for the Development of Disability Statistics'
publication for International Seminar on the Measurement of Disability,
New York, 4-6 June 2001, draft.

10.6 English summary

Content

The report presents an international benchmarking of the services and the legislative framework for services offered to people with disabilities. The study has been commissioned by the Danish National Agency for Enterprise and Construction. Ramboll Management has carried out the study in the period June 2004 – May 2005.

The benchmarking exercise covers; Denmark, Sweden, the Netherlands, United Kingdom and the United States of America.

Scope

The selection of relevant benchmarking indicators was delimited to the sectors covered by the 2003 Danish national action plan on disability. These were:

- Accessibility to Physical Environment
- Employment
- Education
- Housing
- Social Services.
- Leisure
- Public Administration.

Methodology and indicators

Based on discussions with representatives from Danish ministries and academic experts representing the countries abroad a gross list of indicators was identified. Criteria for selection were both substantial (could they be seen as central to the policy mix) and pragmatic (were data comparable and available).

The core analytical exercise of a benchmarking study is to identify substantial quantifiable indicators on which the performance of a certain agent (be it a state, an organisation, or an individual) can be compared. A benchmarking study does *not* seek to provide an exhaustive account of the rationale, organisation, and (interlinked) performances of a given agent.

The data relies on secondary information gathered from published sources or internal government, or institutional statistics gathered from heterogeneous sources. The comparison is mainly based on the current study on quantitative indicators. These pertain to input, output, and outcomes of public interventions aimed at people with disabilities. Table 10-3 below presents the net list of indicators presented in this report. The residual indicators were eliminated as a result of incomparability of legislation, target group, measure, and lack of data or simply bad data quality. The causes for omission can be identified in section 10.3 below.

Table 10-3: Overview indicator definitions in tables and figures

Figure	Indicator title	Definition
Tabel 3-2	NYBYG1.1.	Expenditures for construction of ramps in newly constructed buildings
Tabel 3-2	NYBYG1.2.	Expenditures for construction of disability access toilets in newly constructed buildings
Tabel 3-2	NYBYG1.3.	Expenditures for construction of elevator in new constructed buildings
Tabel 3-2	NYBYG1.4.	Expenditures for construction of disability parking slots in connection to newly constructed buildings

Tabel 3-3	BYG1.1.	Expenditures for construction of ramps in existing buildings
Tabel 3-3	BYG1.2.	Expenditures for construction of disability access toilets in existing buildings
Tabel 3-3	BYG1.3.	Expenditures for construction of elevators in existing buildings
Tabel 3-3	BYG1.4.	Expenditures for construction of disability parking slots in connection with existing buildings
In text	TOG2.2.	Number of platforms accessible for wheelchair users compared to the total number of platforms for one predefined city-to-city connection
Figur 3-1	TOG2.1.	Number of trains accessible for self-aiding wheelchair users from platforms to trains compared to the total number of trains for one predefined city-to-city connection
Figur 3-2	BUS2.1.	Number of buses accessible for wheelchair users from access point to bus compared to the total number of buses for two predefined major cities
Figur 4.1	BESK3.3.	Number of person employed on special terms compared to the total number employed, including gender distribution
Figur 4.2	BESK3.1.	Number of people with disabilities in the labour force compared to the total number of people with disabilities, including gender distribution
Figur 4.3	BESK3.2.	Number of unemployed people with disabilities compared to the total number of people with disabilities in the labour force, including gender distribution
Figur 5-1	UDD1.2.	Expenditures for special needs teaching support in relation to higher education (BA or higher) compared to the total number of people with disabilities in the 18-29 age group
Figur 5-2	UDD2.2.	Number of special needs teaching support recipients in relation to higher education (BA or higher) compared to the total number of people with disabilities in the 18-29 age group
Figur 5.3	UDD3.3.	Number of people with disabilities who have completed an accredited education (vocational, professional, higher) compared to the total number of people with disabilities in the 30-64 age group
Figur 6-1	BOLIG1.1.	Expenditures for housing support compared to the number of people with disabilities
Figur 6-2	BOTIL1.1.	Expenditures for specialized disability housing compared to the number of permanent slots
Figur 6-3	BOTIL2.1.	Number of permanent, specialized disability housing slots compared to the number of people with disabilities
Figur 6-4	BOTIL2.3.	The number of one-room slots in specialized disability housing compared to the total number of slots in specialized disability housing
Figur 7-1	FORS1.1.	Expenditures on State disability pensions for persons incapacitated from working compared to the total number of recipients
Figur 7-2	FORS2.1.	Number of social disability pension recipients compared to the population of people with disabilities
Figur 7-3	PAS1.1.	Expenditures for parental wage reimbursement when caring for a child with disability in the household compared to the total population of people with disabilities
Figur 7-4	PAS2.1.	Number of parental wage reimbursement recipients per 1,000 persons with disabilities
Figur 7-5	BIL1.1.	Total annual expenditure on cars for persons with disabili-

		ties compared to the total number of people with disabilities in the 18-64 age group
Figur 7-6	BIL2.1.	Number of car recipients compared to the total number of people with disabilities in the 18-64 age group
Figur 8-1	TV2.1.	Number of hours of interpreted television compared to the total number of hours of television broadcasting
Figur 8-2	TV2.2.	Number of hours of subtitled TV programs compared to the total number of hours of television broadcasting
Figur 8-3	TV2.3.	Number of subtitled and interpreted news broadcasts per year that are either subtitled or interpreted during the entire broadcast compared to the total number of news broadcasts
Figur 8-4	BOG1.1.	Public expenditure on audio books compared to the total number of people with visual impairment
Figur 8-5	BOG2.1.	Number of audio books in public libraries compared to the total number of library books
Figur 8-6	BOG3.1.	Number of audio book loans compared to the total number of loans
Figur 9-1	FORV2.1.	Government website accessibility score for people with disabilities

Results

Accessibility to buildings

On the whole, accessibility provision in Denmark covers mostly construction and existing buildings with regard to both houses and blocks of flats. In addition, the Danish regulation has specific regulations concerning level free access, disability washrooms, lifts, and disability parking. Calculations on the costs of such provisions must be interpreted with some caution as the underlying assumptions differ. The most reliable results indicate that Danish costs to meet accessibility standards are on a par with those in the other countries.

Accessibility to public transportation

In sum, the indicators show that accessibility to public transportation concerning infrastructure and vehicles could be improved. Danish results do not differ substantially from those in the other countries. The results indicate that a particular challenge in all countries is accessibility from platforms to trains.

Employment

Denmark provides by far the most extensive labour market provisions and the highest proportion of disabled employed on special terms. However, the labour market participation rate for Denmark equals more the level for the UK, the Netherlands and USA, where Sweden – by far – has the highest rate. This implies that disabled persons on the Danish labour market seem to stay employed on special terms and this does not result in ordinary employment.

Education

As above, the Danish provisions (together with the UK) exceed the other benchmarking countries. However, Denmark, together with the UK and US, has the largest educational gaps. This could imply that the disabled students in Denmark do not complete their studies.

Adaptation to housing

Denmark has a higher level of expenditure to housing adaptation per person with disability than the three other countries (SE, NL, UK) with a similar measure.

Long term care

Denmark has the highest level of expenditure per long term care slot and equally has the highest rate of long term care slots per person with disability. However, the rate of one room (or more) apartments in long term care is higher in Sweden and the Netherlands.

Disability pension

Denmark has the highest level of expenditure per recipient of disability pension. The result can partially be attributed to different thresholds of admittance to the scheme and differing rates in the other countries. This is also reflected in the number of recipients per person with disability in each country.

Other social services

The results from the remaining social service benchmarks can be summarised in the following way: Parental wage reimbursement related to the child's disability is the highest in Denmark and Sweden.

Following Great Britain, Denmark has the second highest level of recipients of disability adapted cars and also the second highest rate of expenditures per person with disability to the scheme. However, Great Britain has also short term instruments to accommodate immediate transportation needs. In Denmark grants/loans are provided on the basis of lengthy case handling procedures.

Television

The benchmarking study shows that Denmark and Sweden have a lower rate of sign language interpreted television broadcasts than the Netherlands and Great Britain. No figures are available from the USA. The query only concerns stations with public service obligations.

Similarly, Denmark and Sweden have a lower rate of subtitled (close captioned) broadcasts (only vernacular broadcasts). USA has the highest rate of closed captioning. The result is similar when benchmarking the rate of interpreted or subtitled news broadcasts. As a whole, the result must be interpreted with some caution as the rate of foreign language programs, which are subtitled, is higher in Danish, Swedish, and partially Dutch television compared to the Anglo-Saxon countries.

Libraries

On the whole, the rate of audio books and loans are at the same level. Dutch results stand apart as *Braille* language books have been developed instead of audio books. In the United States the rate of audio books in public libraries is higher than in the European countries.

Accessibility to government websites

A previous benchmarking tested the accessibility of 172 government websites in 18 European countries. The methodology was adapted from the WAI criteria. The accessibility score (0-10) varied from 7.0 to 5.9. On aggregate, Great Britain came out on top trailed by Denmark, the Netherlands, and Sweden.

¹ Den danske rapport kan downloades fra følgende link:
http://www.ebst.dk/benchmarking_handicappolitik/0/1/0

² Se Brunel University: Definitions of Disability in Europe, (2003).

³ Se bl.a.: Oorschot, W. van and C. Boos: "The battle against numbers: disability policies in the Netherlands" in: W. van Oorschot and B. Hvinden (eds.) *Disability policies in European countries*, The Hague: Kluwer Law International (2001) og *University of York: "Employment Policies for Disabled People in Eighteen Countries: A review"*, (1997)

⁴ Jf. Finansministeriet (2000): "Benchmarking i den offentlige sektor".

⁵ Se: Det Centrale Handicapråd: "Dansk handicappolitik – lige muligheder gennem dialog", 2002: 9.

⁶ Se f.eks.

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/reference/sdds/en/regio/lfss.htm>

⁷ Arbejdskraftundersøgelsen gennemførtes i Danmark blandt en stikprøve på 15.000 personer i alderen 15-66 år i form af telefoninterview og skriftlige spørgeskemaer. I alt har 10.892 personer deltaget i undersøgelsen i 2. kvartal i 2002. Arbejdskraftundersøgelsen vurderes at have en relativt lille usikkerhed, der blandt andet er mindsket som følge af stikprøvestørrelsen samt ved at gennemføre en efterstratifikations- og opregningsprocedure. I forbindelse med benchmarkingundersøgelsen er data udtrukket for 16-64-årige i alle landene. Der er hermed ikke fuld overensstemmelse mellem denne afgrænsning og benchmarkingens operative afgrænsning, der inkluderer personer i alderen 0-64 år. Der er blevet anvendt samme særkørsler på den tilsvarende undersøgelse i de lande, vi sammenligner os med.

⁸ Se "Steen Bengtson m.fl. (2004): *Handicap og beskæftigelse – et forhindringsløb*, SFI" for en nærmere diskussion af undersøgelsens metodiske styrker og svagheder.

⁹ Kilden til er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler. US: SIPP, særkørsel.

¹⁰ Ifølge OECD-tal er andelen af bruttonationalproduktet (BNP) til overførselsindkomster hhv.: DK: 17,5, SE: 17,5, NL:11,8, UK: 13,5, US: 12,1. OECD in Figures. Statistics on the Member Countries, s. 36-37. OECD Observer 2004/Supplement 1.

¹¹ Tilpasset fra: Sheridan, L, H.J. Visscher, F.M. Meijer (2003): "Building Regulations in Europe, Part II. A comparison of technical requirements in eight European countries", Delft s 221-222 samt for USA: UFAS (1984)- Uniform Federal Accessibility Standards og ADAAG (2002) - Accessibility Guidelines for Buildings and Facilities.

¹² Vi har jf. Sheridan, Visscher & Meijer sondret mellem huse (houses) og bolig-ejendomme (blocks of flats) – Ejendomme med fysisk sammenhængende boliger enten vertikalt eller horisontalt.

¹³ Det skal dog her fremhæves, at den amerikanske ADAAG lovgivning er forholdsvis specifik på dimensioneringskravene i forhold til lovgivningen i de europæiske lande.

¹⁴ Tilpasset fra: Sheridan, L, H.J. Visscher, F.M. Meijer (2003): "Building Regulations in Europe, Part II. A comparison of technical requirements in eight European countries", Delft s.238-39, 242-43, 91-93, 225 samt for USA: RSMMeans(2004) "ADA Compliance Pricing Guide": s.12, s. 40, s.128 og s.184. ADAAG 4.4, 4.8., 4.10 og 4.22.

¹⁵ Studiet dækker udelukkende bygningsreglementet for England og Wales. Således er Nordirland og Skotland ikke inkluderet i tabellen.

¹⁶ Bygningsreglementets sektion 4.4.1, stk. 4: Indretning af wc-rum, som kan benyttes af personer i kørestol, *kan* ske ved: (i) at den frie åbning i dør til wc-rum er mindst 0,9 m, (ii) at placere håndvask og wc over et hjørne på hver sin sammenstødende væg, så håndvask kan nås af person siddende på wc, (iii) at have en fri afstand på min. 0,9 m ved den side af wc, der vender bort fra håndvask, (iv) at have et frit manøvreareal med en diameter på 1,5 m, fri af dørens opslagsareal, (v) at toiletsæde har en højde på 48 cm, (vi) at have opklappelige armstøtter i højde 0,8 m på begge sider af wc.

¹⁷ Eksemplerne er hentet fra sekundærkilder, hvilket har vanskeliggjort at anlægge de samme forudsætninger for beregningerne. Vi har imidlertid valgt at medtage eksemplerne, fordi de fremstår som idealtypiske beregninger for de enkelte lande.

¹⁸ Kilder er: DK: Vejledning til kommunerne om byggesagsbehandling af tilgængelighedsbestemmelser, EBST, december 2004 / SE: Ingen data / NL: Publication on Equal treatment, 'Kosten algemeen beleid'. Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment) / UK: Building Cost Information Service Ltd (BCIS) (2002): *Access Audit Price Guide. For work in relation to the Disability Discrimination Act*. London, UK: The Royal Institution of Chartered Surveyors / US: MEANS ADA COMPLIANCE PRICING GUIDE 2004

¹⁹ Købekraftsparitet ('purchasing power parity' – PPP) er den valutaomregningsrate, som ligestiller købekraft i forskellige lande ved at eliminere forskelle i prisniveau på tværs af lande. Enkelt forklaret er købekraftsparitet relative priser, som viser prisforhold i national valuta for den samme vare eller tjenesteydelse i forskellige lande. Hvis PPP i et givet land er højere eller lavere end den tilsvarende valutakurs indikerer det, at valutakursen underdriver eller overdriver det generelle prisniveau (www.oecd.org).

²⁰ Kilder er: DK: Beregninger af omkostninger til tilgængelighed foretaget af Carlbros for Rambøll Management / SE: Ingen data / NL: Publication on Equal treatment, 'Kosten algemeen beleid'. Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment) / UK: Building Cost Information Service Ltd (BCIS) (2002): *Access Audit Price Guide. For work in relation to the Disability Discrimination Act*. London, UK: The Royal Institution of Chartered Surveyors / US: MEANS ADA COMPLIANCE PRICING GUIDE 2004

²¹ Kilden til tæller er: DK: DSB's handicappanel / SE: <http://www.tagplus.se/> (http://www.tagplus.se/stationsinfo/station_search.asp?stationno=-1) / NL: NS Commerce / UK: Customer service London Euston, Manchester Piccadilly, Virgin customer service, Silverlink customer service / US: Office of Customer Relations, Amtrak. Kilden til nævner er: DK: DSB's handicappanel / SE: <http://www.tagplus.se/> (http://www.tagplus.se/stationsinfo/station_search.asp?stationno=-1) / NL: NS Commerce / UK: Customer service London Euston, Manchester Piccadilly, Virgin customer service, Silverlink customer service / US: Office of Customer Relations, Amtrak.

²² Kilden til tæller er: DK: DSB's handicapservice og www.dsb.dk/handicap / SE: SJ, www.sj.se / NL: NS Commerce / UK: Virgin Train, customer service og National Rail, customer service / US: Amtrak, Office of Customer Relations, Susan Ullis. Kilden til nævner er: DK: DSB's handicapservice og www.dsb.dk/handicap / SE: SJ, www.sj.se / NL: NS Commerce / UK: Virgin Train, customer service og National Rail, customer service / US: Amtrak, Office of Customer Relations.

²³ I Holland er sporvogne dog medregnet, da disse udgør en ligeså stor del af den offentlige transport i byerne.

²⁴ Kilden til tæller er: DK: Århus Sporveje og Hovedstadens Udviklingsråd (HUR) – intern statistik / SE: Skånetrafiken og Stockholms lokaltrafik – intern statistik / NL: RET Rotterdam. – Internal statistics / UK: London Buses & Greater Manchester Public Transport Authority – internal statistics / US: NYC Transit & Boston MBTA Office for Transportation Access – internal statistics. Kilden til nævner er: DK: Århus Sporveje og Hovedstadens Udviklingsråd (HUR) – intern statistik / SE: Skånetrafiken og Stockholms lokaltrafik – intern statistik / NL: RET Rotterdam. – Internal statistics / UK: London Buses & Greater Manchester Public Transport Authority – internal statistics / US: NYC Transit & Boston MBTA Office for Transportation Access – internal statistics.

²⁵ Kilden til tæller er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Statistics on persons with disabilities, US Census Bureau. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK, US: Labour Force survey, særkørsler.

²⁵ Kilden til tæller er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Statistics on persons with disabilities, US Census Bureau. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK, US: Labour Force survey, særkørsler.

²⁶ Fleksjob og job med løntilskud kan ud fra en snæver betragtning siges at være beskæftigelse på særlige vilkår, mens revalidering er et forløb, en person deltager i en afgrænset periode med henblik på at opnå beskæftigelse på ordinære eller, hvis det ikke kan lade sig gøre, så på særlige vilkår, fx et fleksjob. Alle tre foranstaltninger (fleksjob, job med løntilskud og revalidering) er imidlertid samlet i en kategori – beskæftigelse på særlige vilkår – i Arbejdskraftundersøgelsen. For den store population udgør andelen af personer i revalidering ca. 21 % ud af det samlede tal for beskæftigede på særlige vilkår. For den lille population er tallet ca. 10 %.

²⁷ Kilden til tæller er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Statistics on persons with disabilities, US Census Bureau. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK, US: Labour Force survey, særkørsler.

²⁸ Kilden til tæller er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Statistics on persons with disabilities, US Census Bureau. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK, US: Labour Force survey, særkørsler.

²⁹ Kilden til tæller er: DK: SUSTyrelsen, SPS-enheden / SE: Nationella medel för studenter med funktionshinder, Årsredovisning 2003 / NL: Internal Statistics, Ministry of Social Affairs and Employment / UK: Internal statistics, Department for Education and Skills / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK: Labour Force Survey, særkørsler.

³⁰ Kilden til tæller er: DK: SUSTyrelsen, SPS-enheden / SE: Nationella medel för studenter med funktionshinder, Årsredovisning 2003 / NL: Internal Statistics, Ministry of Social Affairs and Employment / UK: Internal statistics, Department

for Education and Skills / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK: Labour Force Survey, særkørsler.

³¹ Kilden til tæller og nævner: DK, SE, NL, UK: Labour Force Survey, særkørsler. US: SIPP, særkørsel.

³² En del af forskellen kan muligvis forklares af, at en del af udgifterne i Danmark ydes som rente og afdragsfrie lån, der forfalder ved ejerskifte.

³³ Kilden til tæller er:

DK: Udgifter til boligindretning efter § 102 i Serviceloven: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, REG31 / SE: Boverket: Rapport September 2004 *Bostadsbidragen 2003* p. 20, www.boverket.se/novo/filelib/arkiv11/rapporter/bostadsinlaga.pdf / NL: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2004): Kerncijfers Wet voorzieningen; gehandicapten 2003. Aantallen en kosten van verstrekte, Wvg-voorzieningen (landelijke cijfers). Additional information with "Kerncijfers" / UK: Expenditures for housing support according to §§ 19-28 under the Housing Grants, Construction and Regeneration Act 1996: Office of the Deputy Prime Minister, Statistics Unit. www.odpm.gov.uk – housing statistics – live tables – housing renewal – table 314 / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK, US: Labour Force survey, særkørsler.

³⁴ Der er tale om netto-udgifter for alle lande, således er der taget højde for brugerbetaling.

³⁵ Kilden til tæller og nævner er: DK: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, Kommunale regnskaber, REG31 / SE: Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting / NL: Dutch General Directorate of Social Care: Care Sector Report 2000-2003 (mentally, sensorially disabled, large accommodation forms) / UK: Ingen data / US: David Braddock, Disability at the Dawn of the 21st century and the State of the States.

³⁶ Kilden til tæller er: DK: Danmarks Statistik, Den Sociale Ressourceoversigt, særkørsel / SE: Funktionshindrede personer - Insatser enligt LSS år 2003, Socialstyrelsen / NL: Dutch General Directorate of Social Care: Care Sector Report 2000-2003 / UK: Expenditures for housing support according to §§ 19-28 under the Housing Grants, Construction and Regeneration Act 1996: Office of the Deputy Prime Minister, Statistics Unit. www.odpm.gov.uk – housing statistics – live tables – housing renewal – table 314. / US: David Braddock (editor), 2002. *Disability at the Dawn of the 21. Century and the State of the States*. Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Survey of income and program participation (SIPP), 2001, særkørsel.

³⁷ Kilden til tæller er: DK: "Botilbud til personer (under 67 år) med betydeligt og varigt nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne", Den Sociale Ankestyrelse, juni 2003 / SE: Intern statistik, Socialstyrelsen / NL: "Monitoring gebouwkwalitet in de gehandicaptenzorg". Uitgebracht aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Vastgesteld door het College bouw ziekenhuisvoorzieningen op 18 augustus 2003. / UK: Ingen data / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK: "Botilbud til personer (under 67 år) med betydeligt og varigt nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne", Den Sociale Ankestyrelse, juni 2003 / SE: Intern statistik, Socialstyrelsen / NL: "Monitoring gebouwkwalitet in de gehandicaptenzorg". Uitgebracht aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Vastgesteld door het College bouw ziekenhuisvoorzieningen op 18 augustus 2003 / UK: Ingen data / US: Ingen data.

³⁸ Der er tale om bruttoudgifter til førtidspension. Udgifterne inkluderer ikke diverse tillæg til førtidspension fra offentlige eller private ordninger.

³⁹ Kilden til tæller er: DK: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, kommunale regnskaber (SAM2) / SE: Socialförsäkringen, Årsredovisning budgetåret 2003 / NL: Ministry of Social Affairs and Employment. Disability Benefits Act 2003 / UK: Expenditure to disability social pensions: Department for Work and Pensions / US: SSI Annual Statistical Report 2003. Kilden til nævner er: DK: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, kommunale regnskaber (SAM2) / SE: Socialförsäkringen, Årsredovisning budgetåret 2003 / NL: Ministry of Social Affairs and Employment. Disability Benefits Act 2003 / UK: Department for Work and Pensions & Rates for Incapacity Benefits, Jobcentreplus / US: SSI Annual Statistical Report 2003.

⁴⁰ Kilden til tæller er: DK: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, kommunale regnskaber, SAM1 / SE: Socialförsäkringen, Årsredovisning budgetåret 2003 / NL: Benefits: 1998, Lisv (1999a, 2000a); CBS (General Social Assistance Statistics 1998, WBO 1998); Engelen et al. (1999), processed by SCP; in The Netherlands in a European Perspective, Social & Cultural Report 2000, Social and Cultural Planning Office, The Hague, March 2001 / UK: Expenditure to disability social pensions: Department for Work and Pensions / US: SSI Annual Statistical Report 2003 (Social Security Administration). Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Statistics on persons with disabilities 2001 (U.S. Census Bureau).

⁴¹ En kortlægning af EU-15 landenes sociale lovgivning, herunder Hollands, kan findes på http://europa.eu.int/comm/employment_social/missoc/2003/nl_part5_en.htm

⁴² Kilden til tæller er: DK: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, KH2R / SE: Försäkringskassan http://statistik.forsakringskassan.se/portal/page?_pageid=47,39521&_dad=portal&_schema=PORTAL / NL: Ingen data / UK: Department for Work and Pensions, Information Directorate, Disability Client Group Team – statistics / US: Ingen data.

⁴³ Det skal her præciseres at antallet af personer med handicap anvendes for at fastslå omfanget af foranstaltningen i forhold til personer med handicap. Da der må antages en normalfordeling af antallet af børn med handicap for de involverede lande svarer til fordelingen for voksne med handicap. Nævneren er således et konstrueret mål, som ikke er den egentlige målgruppe for ordningen. Det er forældre/væрге til børn med handicap.

⁴⁴ Kilden til tæller er: DK: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, KH2R / SE: Försäkringskassan http://statistik.forsakringskassan.se/portal/page?_pageid=47,39521&_dad=portal&_schema=PORTAL / NL: Ingen data / UK: Department for Work and Pensions, Information Directorate, Disability Client Group Team – statistics / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK: Labour Force Survey, særkørsel / SE: Labour Force Survey, særkørsel / NL: Ingen data / UK: Labour Force Survey, særkørsel / US: Ingen data.

⁴⁵ Kilden til tæller er: DK: Amtsrådsforeningens nøgletalssystem (ekskl. Frederiksberg Kommune og Bornholms Regionskommune) & Statistik fra Frederiksberg Kommune og Bornholms Regionskommune / SE: Försäkringskassan – intern statistik / NL: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2004): Kerncijfers Wet voorzieningen; gehandicapten 2003. Aantallen

en kosten van verstrekte, Wvg-voorzieningen (landelijke cijfers). Særkørsler på data fra 'Kerncijfers' / UK: Annual reports and annual accounts 1999/00, 2000/01, 2001/02, 2002/03 & 2003/04 from "Motability" / US: Ingen data. Kilden til nævner er for DK, SE, NL, UK: Labour Force Survey, særkørsler / US: Ingen data.

⁴⁶ Kilden til tæller er: DK: Den Sociale Ankestyrelse, Nøgletal vedr. 2003 / SE: Försäkringskassan – intern statistik / NL: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2004): Kerncijfers Wet voorzieningen; gehandicapt 2003. Aantallen en kosten van verstrekte, Wvg-voorzieningen (landelijke cijfers). Særkørsler på data fra 'Kerncijfers' / UK: Annual reports and annual accounts 2002/03 & 2003/04 from 'Motability' / US: Ingen data. Kilden til nævner er for DK, SE, NL, UK: Labour Force Survey, særkørsler / US: Ingen data.

⁴⁷ I Danmark er tal fra Danmarks Radio medtaget.

⁴⁸ Kilden til tæller er: DK: DR's public service-redegørelse 2003 / SE: Sveriges Televisions public service-redovisning 2003 / NL: RTV, NOS. – Internal statistics / UK: BBC Annual Report, Broadcasting Facts and Figures 2003/04 / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK: DR's public service-redegørelse 2003 / SE: Sveriges Televisions public service-redovisning 2003 / NL: RTV, NOS. – Internal statistics / UK: BBC Annual Report, Broadcasting Facts and Figures 2003/04. US: Ingen data.

⁴⁹ Kilden til tæller er: DK: DR's public service-redegørelse 2003 / SE: Sveriges Televisions public service-redovisning 2003 / NL: Publieke Omroep. – Internal statistics / UK: BBC Annual Report, Broadcasting Facts and Figures, 2003/04 / US: CBS/UPN Television Networks, internal statistics. Kilden til nævner er: DK: DR's public service-redegørelse 2003 / SE: Sveriges Televisions public service-redovisning 2003 / NL: Publieke Omroep. – Internal statistics / UK: BBC Annual Report, Broadcasting Facts and Figures, 2003/04 / US: CBS/UPN Television Networks, internal statistics.

⁵⁰ Kilden til tæller er: DK: DR's public service-redegørelse 2003 / SE: Sveriges Televisions public service-redovisning 2003 / NL: Publieke Omroep – Internal statistics / UK: Ingen data / US: CBS/UPN Television Networks internal statistics. Kilden til nævner er: DK: DR's Statistikafdeling / SE: Sveriges Televisions public service-redovisning 2003 / NL: RTV, NOS internal statistics / UK: Ingen data / US: CBS/UPN Television Networks internal statistics.

⁵¹ Kilden til tæller er: DK: Danmarks Blindebibliotek, Årsregnskab, 2003 / SE: Årsredovisning 2003, Talboks- och punktskriftsbiblioteket / NL: Le Sage ten Broek. - Internal statistics / UK: Annual Library Statistics 2004, LISU, UK / US: Audio book Survey 2004 (provided the data for the libraries average budget for audio books) & E.D. TABS Public Libraries in the United States Fiscal year 2001 (provided the data for the number of libraries). Kilden til nævner er: DK, SE, NL, UK: Labour Force survey, særkørsler / US: Summary Health Statistics for U.S. Adults: NHIS 2002.

⁵² Kilden til tæller er: DK: Biblioteksstatistik, Folkebibliotekets bestand 2003. / SE: Statistiska Centralbyrån, <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SubTable.asp?yp=tansss&xu=C9233001&omradekod=KU&huvudtabel=BiblBestandForvarv&omradetext=Kultur+och+fritid&tabelltext=Mediebest%20och+nyf%20F6rv%20E4rv+i+kommunala+folkbibliotek+efter+region+och+typ+av+media%2E+%20C5r&preskat=O&prodid=KU0101&starttid=2000&stopptid=2003&Fromwhere=M&lang=1&langdb=1> / NL: Association of public libraries. – Internal statistics / UK: Annual Library Statistics, LISU /

US: National Center for Education Statistics. U.S. Department of Education. Kilden til nævner er: DK: Biblioteksstatistik, Folkebibliotekets bestand 2003. / SE: SCB website / NL: Association of public libraries. – Internal statistics / UK: Annual Library Statistics 2004, <http://www.lboro.ac.uk/departments/diis/lisu/downloads/als04.pdf> / US: E.D. TABS - public Libraries in the United States.

⁵³ Kilden til tæller er: DK: Folkebiblioteksstatistikken, 2003. SE: Statistiska Centralbyrån, <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SubTable.asp?yp=tansss&xu=C9233001&omradekod=KU&huvudtabell=BibUtlaning&omradetext=Kultur+och+fritid&tabell-text=Ut+E5ning+i+kommunala+folkbibliotek+efter+region+och+typ+av+media%2E+C5r&preskat=O&prodid=KU0101&fromwhere=M&lang=1&langdb=1&starttid=2000&stopptid=2003> / NL: Association of public libraries. – Internal statistics / UK: Annual Library Statistics 2004 / US: Ingen data. Kilden til nævner er: DK: Folkebiblioteksstatistikken, 2003. / SE: The SCB web page, www.scb.se. / NL: Association of public libraries. – Internal statistics. / UK: Annual Library Statistics 2004 / US: Ingen data.

⁵⁴ I en undersøgelse publiceret af Microsoft henvises der til, at 57 % af amerikanske computerbrugere drager nytte af tilgængelig teknologi (assistive technology). Se "Accessible Technology in Computing — Examining Awareness, Use, and Future Potential", Microsoft Corporation and Forrester Research (2004), side 12 <http://www.microsoft.com/enable/research/appendix2.aspx>

⁵⁵ Se: <http://www.w3.org/TR/1999/WAI-WEBCONTENT-19990505/#toc>.

⁵⁶ Se: <http://www.w3.org/TR/1999/WAI-WEBCONTENT-19990505/#priorities>

⁵⁷ Med udgangspunkt i disse udvælgelseskriterier undersøger benchmarkingen, hvorledes offentlige hjemmesider lever op til følgende guidelines:

- 1) Tilvejebring ækvivalente alternativer til auditivt og visuelt indhold.
- 2) Anvend ikke udelukkende farver.
- 3) Anvend 'markup' og 'style sheets' på en passende måde.
- 4) Anvend 'markup' der letter udtale eller fortolkning af forkortet eller udenlandsk tekst.
- 5) Sørg for at tabeller har den nødvendige 'markup' til at blive transformeret af tilgængelige browsere.
- 6) Sørg for at sider er tilgængelige, selv når nyere teknologi ikke understøttes eller er slået fra.
- 7) Sørg for at objekter eller sider, der flytter, blinker, scroller eller automatisk opdateres, kan sættes på pause eller stoppes.
- 8) Brug egenskaber der muliggør aktivering af elementer på siden via mange forskellige inputmekanismer.
- 9) Tilvejebring kontekst og orienteringsinformation der hjælper brugere til at forstå komplekse sider og elementer.
- 10) Tilvejebring klare og konsistente mekanismer til navigation: Orienteringsinformation, navigationsbar, site map etc. for at øge sandsynligheden for at brugere vil finde, hvad de søger på siden.

⁵⁸ Ikke publicerede data fra: Projekt 'Top of the Web. Preliminary Review on Accessibility', Rambøll Management for Europa Kommissionen, DG Information Society, november 2003.

⁵⁹ I USA stadfæster Rehabilitation Act, sektion 508, at føderale myndigheder skal levere information i en tilgængelig form for bl.a. personer med handicap.

⁶⁰ Vi har som anført i afsnit 2.2 valgt at anvende data fra Arbejdskraftundersøgelsen (Labour Force Survey), hvad angår antallet af personer med handicap i forhold til de definerede benchmarks.